

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė
su prisitimu:
Rusijoje uždeng-
tose gromatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spausta 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje
(Tilsit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Italpa: Musų užduotė, -j-a-. — Vargaitienė, A. Velinoniškis. — Vieton „Audiatur et altera pars“. — Tėvyniški varpai, Q D. ir K. — Du rasztai apie fiziškas teorijas, J. — Tadeušas Czackis, Cirulis. — Pamatas savasties tiesos, Joniškis. — Korespondencijos. — Politika. — Muzika. — Gromatnyčia. — Apgarsinimai.

Musu užduotė.

Geras piemuo pats rupinasi apie reikalus ganomų avelių; idant jisai užpelnytu meilę, užsitikėjimą, idant rodos ir pamokinimai jo išduotu kuogeriausią vaisių, jisai pats turi suprasti reikalus savo avelių. Geras piemuo jieszko pražuvusios vienos isz szimto avelių; bet paika avelė nejeszkos atsitolinusio nuo jos piemens; kada daugel vilkų, apsilvikiusių piemenų rubais, ją po savo apginimų patraukti stengiasi, paika avis neatskirs tikro piemens nuo vilko, apsidengusio tik-tai piemens rubais.

Pabaigoje pereitų metų „Apžvalga“ pajudino rašte „pro domo sua“ svarbų reikalą lietuviškos bažnyčios Vilniuje ir Varszavoje, bet pasirupinimą apie tą svarbų reikalą paliko patiems katalikams, idant jie siūstu, kur reikia, tam tinkančius prašymus. Vertingas laikraštis tame straipsnyje pašaukė ir kitus lietuviškus laikraščius pritarti tame reikale. Mes noriai atsisaukiame ant pakvietimo musų draugelkos, bet ir šiame dalyke turime pirmiausiai pastatyti klausymą: ar avys yra delto, idant pačios jieskotu apleidusio jas piemens, ar piemenys yra delto, idant rupitūsi klystančias avis kruvoje laikyti? Mums rodos, kad piemuo, paszauktas del ganymo, turi rupitūsi apie reikalus savo avelių. Tik-tai tokiu būdu galima užlaikyti jas kruvoje, nedaleisti joms įkliuti į svetimą tvartą, visada atdarytą ir laukiantį atsilankymo paklydusių.

Nesieksime mes iki Varszavai, kur iš tikro valdžia Bažnyčios negali žinoti apie skaitlių lietuvių, bet iš antros pusės, prisiziūrint ir tenai, matome, kad tur but jie jie ne pervirš rupinasi apie tai, idant kiekvienas katalikas išgirstu Dievo žodį savo prigimtoje kalboje. Varszavoje tik-tai vokiečiai kada-ne-kada išgirsta vokiškoje kalboje pamokslą Paulinų bažnyčioje; giesmių-gi-

gyvose kalbose, bet ne lenkiškoje, nėra nė vienoje iš 23 katalikiškų bažnyčių Varszavoje. Nė viena iš tautų, apsigyvenusių Varszavoje, nepraso bažnyčios valdžių daleidimo išgirsti Dievo žodį savo kalboje, nes daugiausiai čia yra tamsunų, tik visi nemoka gerai lenkiškai ir užtatai nelanko Bažnyčių, nors yra jie katalikais. Daugiausiai tarp tokių bus Italijonų.

Daugel mus galētu pamokiti ir laikai viešpatavimo Stepono Batory'o, kada Lietuvoje pradėjo platintis Kalvino tikėjimas, su Radzivilų parama; kada katalikų bažnyčios viena po kitai persimainydavo į kalvinų. Kalvinizmo propagatoriai, suprasdami, kuomi galima geriausiai pritraukti žmones, pradėjo rupitūsi apie žmonių reikalus ne tik-tai kirchėse, bet ir išduodami visokių raštus, stengėsi pasirodyti rupestingais apie reikalus savo išpažytojų. Nelaukė jie visai, kada patys žmonės pradės siuntinėti pas juos savo prašymus, bet pirm to suprato jų reikalus ir tuomi pralenkė katalikų bažnyčių perdetinius. Šiandieniniai katalikystės nedraugai, girdėdami vis tankiaus rugojimus lietuvių, kad valdžia katalikų Bažnyčios kaip-kur skriaudžia kalbiškai lietuvius — jau pradeda vis tankiaus mėgždžioti kalvinus iš laikų Stepono Batory'o. Girdime, kad tai šian tai ten įveda lietuvišką liturgiją savo cerkvėse, idant lietuvius prie savęs pritraukti. Ar nepasirupis jie padaryti tai net bė mus prašymo ir Vilniuje?

Ar mes to nematome, ir ar matydami nenorime suprasti? Prilankumu lenkystei su nuskriaudimu lietuviškos kalbos, jaigu ir pritrauktu dešimts prie lenkystės, bet šimtą nužudys del katalikystės. Musų padėjime Bažnyčia Lietuvoje negali nešioti politiško lenkiško rubo — bet užteks jai dabojimo teisingumo — dalinant visiems lygiai pagal reikalą, neskriaudžiant nė vieno. Nedraugai musų tautos ir tikėjimo daboja mus

gerai ir temija, idant ir iš mažiausio mūsų paslydimo sav naudą ištraukti, o mus naikinti. Ne viens gal pasakyti, kad atpuola nuo mus tikrai žmonės nedori, apie kuriuos nėra mums ką rūpintis — bet taip sakydami, norėtume išteisinti save, patys sav meluodami, jog paklysta kartais per nesupratimą, pritraukti pažadėjimais visokių laimčių ir geradėjysčių — bet syki paklydusių jau atgrąžinti negalima. Delto reikia kuolabiausiai rūpintis, idant nė vienas nepaklystu — mokinti milėti kalbą ir viską, kas yra mūsų loenastis, kas tikrai rišasi su mūsų skirtybe. Meilę tą reikia patiems paveikslu savo.

Tikėjimas, kalba, papročiai pas mus taip drauge rišasi, taip vienas kitą paremia, kad, paniekdami vieną iš jų, jau silpniname paramas kitų, — paramas tautystės. Apsiaubtam lenkiška dvasia gal pasirodyti, kad nupeikiant lietuvišką kalbą, vadinant kalba muzikų, galima patarnauti lenkystei, neardant katalikystės. Bet ar iš tikro tarnaudams lenkystei ir platindams ją tarp lietuvių, nesilpnina čion katalikystės paramų, ar-gi iš tikro taip didelę naudą atneša tokie lenkuotojai ir pačiai lenkystei?

Žmogus pirmučiausiai išmoksta savo kalbos nuo savo tėvų — toliaus jie jį mokina poterių ir prisakymų Dievo, veda į bažnyčią. Tokiu budu tikėjims, kaip ir kalba, brangus žmogui jau tik delto, kad jis pirmiausiai nuo savo tėvų išmoksta; jisai yra papročiu instinktišku, be visopusiško supratimo jo skirtingumo. Žmonės mato skirtingumą bažnytinių formų, bet jau nesupras skirtingumo dogmatų; kada dar atsiranda tarnai maskolių, visai išjuokdami katalikystę — tai jau prasto žmogelio galvoje viskas gal sumaišyti, jis nemokės atskirti teisybės nuo melo. Paniekdami kalbą, kurios išsimokino nuo motinos, duosime jam progą jau ir paabejoti apie kitą motinos palikimą — tikėjimą. Ar iš to laimės ką lenkystė? Žmogus visada žiuri taip jau ir ant materijališkos naudos — tos-gi prispausta šiandien lenkystė kuomažiausiai žada; delto-gi žmogus, pametęs syki savo kalbą, paabejojęs apie tikėjimą, griebsis jau už tokių, ką jam kuodaugiausiai naudos šiandien gali duoti — griebsis už maskolystės ir staciatikystės. Ne vesk mus į pagundinimą, kalbame mes kasdieną poteriuje — delto-gi nestumkime savo brolių be jokios del savės naudos į pagundinimą, nestumkime į šalį, iš kurios negali jau sugryžti atgal tuomi keliu, kurį apleido.

Mūsų eilėse negali būti šiandien priešinių — nes ir svietiškių inteligentų ir brolių dvasiškių — vienoki siekiai ir rūpesčiai — gelbėti skirtybę lietuvių, t. y. kalbą jų, papročius, budą ir tikėjimą. Be kalbos neliks tikėjimo, be tikėjimo pražudysime kalbą ir tautišką skirtybę. Neužga-

nėdis reikalų kalalikių tikėjimo tasai dvasiškas perdėtinis, kurisai, nors ir atliktu visas savo užduotes bažnyčioje, bet nesirupis apie užlaikymą ir pakėlimą lietuviškos kalbos tarp lietuvių; neužganėdis tautiškių reikalų ir tasai iš svietiškių inteligentų, kurisai nors ir daugiausiai dirbtu del užlaikymo ir pakėlimo kalbos, del pakėlimo susipratimo tarp lietuvių, bet niekis tikėjimą — nes viens be kito neužsilaukys. Taip suprasdami mūsų reikalus, prigul mums dirbti ant naudos mūsų tėvynės sutartyje, brolystėje, vienybėje; rodos nerasime čia priežasčių, skirstančių į nedraudingas, viena kitai prieštaraujančias partijas.

Nuo dvasiškių brolių, gyvenančių Lietuvoje, mes laukiame ne tikrai vien lietuviškių pamokinių bažnyčioje, bet ir platinimo jau už bažnyčios meilės del mūsų kalbos, mūsų raštų, mūsų papročių ir visko, kas tikrai mūsų yra. Kunjgai šiandien vienaitine inteligencija, apsigyvenusi tėvynėje, ji geriausiai tą darbą atlikti galėtu — nes svietiškos inteligencijos da čionai permažai, idant galėtu dangel sverti. Ant kunjgų žmonės labjausiai žiuri; delto tegul kunjgas nupeiks darbus, atliekamus del naudos lietuvių — sumažis tarp žmonių prisirišimą ir užsitikėjimą jais, bet pertai išgriebs ne sav naudą, dirbs tikrai del naudos nedraugų, tykojančių ne tikrai ant mūsų inteligentų, bet ir ant kunjgų — del naudos maskoliškių valdžių, ir jų tikėjimo. -j-a.

✓ Vargaitienė.

Sužietas šitos apysakos paimtas yra iš apysakos „Niziny“

Orzeškov'os.

Parašė A. Veliuoniškis.

(Pabaiga).

Tėvas jo turėjo karčiamą ir leido savo sunų į gimnaziją. Bet Iekui nesisekė mokslas. Buvo padykęs ir tingėjo mokintis. Daėjo iki ketvirtai kliausiai, ale ketvirtoji visai nuklimpo. Pasėdėjo du metus, neišdavė ir išmetė nabagą. Kur paskui pasidės? Karčiamoj' alų nešioti nenorėjo, silkes pardavinėti ir šlykštėjosi. Pasivalkiojo metus šia-čia, paskui buvo Varšavoj' įstojas į kromą: ir ten nepatiko. Sugrįžęs išten, įstojo į gminos sudą už raštininką. Ant galo metė ir raštininkystę, o užsiėmė advokatura.

Kas, rodos, pas jį galėjo eiti, kas iš jo galėjo buti per apginėjas, kad jokių mokslų nepabaigė. Naujapilėj' ant jo nelabai nė kas žiurėjo ir abelnai ant tokių nelabai kas žiuri. Tai mikrobas, kurį norėdamas pamatyti, ištyrinėtojas draugijski gyvenimo, tur žiurėti per padidinamus stiklus. O tuom tarpu tokie parazitai yra gana baisus ir gana išsiplatinę. Juos galima rasti ne tik pas mus, ale abelnai beveik visose šalise. Jaigu toks parazitais užpuola kokį žmogų, tai baigia jį, baigia iktol, pakol neištraukia iš jo visus syvus. O į rankas jų papuola daug žmonių, nes jie labai moka jieškoti ir surasti tokius, ant kurių sprando jie galėtu atsisėsti. Iekus turėjo labjau užeinamose vietose nors po vieną istikimą sav žmogų, kuriam jis mokėjo ir kuris jieškodavo tokių, ką gal provotis, arba tokių, ką galėtu provotis, prikaltidavo juos paduoti į sudą ir siųs-

davo pas Iekų. Tokie „mekleriais“ jo buvo visoki žydpalaikiai, driskiai, girtuokliai ir tarp jų p. Valavyčia. Per jo tarpinikystę papuolė į rankas Ickaus ir Gužučiai.

Du broliai Gužučiai ir dvi jų seserys provojosi su kitų savo broliu už dalis. Provojosi jau kelintas metas, ir įpatingas daigtas, kaip nieko nēr', taip nēr'. Jau jiems ir nusibodo, jau norėtu ir paliauti. Ale ka, susirinkę pakalbės, apmislys ir nutaria: „negali, su dalimis tiek daug, ale iškada auų... įkišome syki, tai turime varyti ir toliau“.

O įkišo jie jau nemažai. Iš pirmo sykio Iekus paēmė tik 50 rublių. Ale tuojaus pasirodė, kad tų negana. Reikį šia-čia: ant markių, reikį duoti vienam, kitam iš prigulinių prie sudo, reikį dokumentus išgauti... Pridėjo dar 20 rublių, paskui Iekus pareikalavo dar 70 rublių, paskui 10, paskui ant sykio 200... ir vis negana ir negana. Dabar vel jau atvažiavo. Pavasarį, mat, nelabai kas atvyksta su provomis: ir šlapia ir pinigų nėra. O Iekui pravažiuojant užsukti ne kas: nuo Gužučio į plentą tik keli viorstai. Pritruko pinigų, tai neva gerai apie viską išklausinėti, neva ką, ir atvažiavo. O tuom tarpu jau „duokite“. Vieni žodžiu Iekus žiūrėjo ant Gužučių, kaip ant melžiamos karvės ir miš jis, tur but, tą karvę iktol, pakol liks tik vieni kaulai ir kailis.

Kada Iekus viską jau pabaigė su Gužučiais ir jau rengėsi važiuoti, į seklyčia įėjo Vargaitienė ir su ašaromis puolė po kojų.

— Neatstumk, gelbėk, ponuli, gelbėk biedną, nelaimingą našlę — prašė ji.

— Ko? ... ko nori? ... kas tu esi?

— Našlė, ponuli, našlė... Vargaitienė... Sunu nor prapuldyti... gelbėk, gelbėk...

Iekus tuojaus suprato, ko ji prašo, nes jam jau buvo rašęs p. Valavyčia. Iš pradžios jis visai nenorėjo apsiimti, sakydamas, kad labai daug bus darbo, kad daug reikšią pinigų, bet, kada dažinojo, kad Vargaitienė gal duoti 50 rublių, apsēmė ir, paėmęs pinigus, visaip ramino ją.

Neišvės jo, nē. Tik reikia pašnekėti su načelniku, su pulkauniku, daktarui reiks pasakyti. Paprašysiu jų, liks jis Naujapilėje, o dar gal ir visai paleis namon.

Vargaitienė nežinojo, kaip ir atidėkavoti. Bučėiavo rankas ir kojas, vadino išgelbėtoju, geradėju, tėvu savo ir, kuom tik galėjo.

Bet Iekus jau skubinosi ir, atsiveikinęs su Gužučiais, išvažiavo su ramiomis mislimis, su širdžia, pilna džiaugsmo. Jis negalėjo atsistebėti, atsidžiaugti, kad jam taip puikiai pradėjo sektis.

III.

Praėjo nedėlia, praėjo kita, o Vargaitienė apie savo Jurgutį negauna jokios žinios. Jau pabaigoje šios nedėlios jo pulkas, kaip anų-syk rašė, išeis iš Naujapilės. Vargaitienė jau niekur nerimsta. Kas bus su Jurgučiu: ar jis pasiliks Naujapilėje, ar pareis namon, ar teks išeit... „Išeit, tai neišeis — sakė sav Vargaitienė — ale vis-gi reiktu dasiznoti, kaip su juom bus“. Jos galvoj' nuolatos stovėjo tie šalčiai, apie kuriuos jai pasakojo Jurgiu Andrius. Ant galo ji neiškentė ir nuėjo į kanceliariją dasiznoti.

Kanceliarijoj' tuom tarpu p. Valavyčios nebuvo. Klausinėjo Vargaitienė vieno, kito, klausinėjo, kur toks ir toks ir ant galo surado jį karčiamoj' jau gražiai užsitraukusį. Išpasakojo ji jam viską: kaip šnekėjo su apginėju pas Gužutį, kaip jis prizadėjo išliuosuoti jos sunų, ir paklausė, kodel iksiol nēr' dər jokios žinios. Pons Valavyčia tik nusijuokė.

— Matyt, negalima! O gal tu jam mažai pinigų daviai?

— Penkiasdešimts rublių daviau; kur-gi mažai! — atsiliepė Vargaitienė.

— Aš nežinau, ale gal but ir mažai. Juk žmonės sukiša po kelis šimtus, pakol išperka. Nueik tu pas jį, pasnekėk su juom, duok da kiek galėsi: jis tau pasakys, kas bus ir ką reik daryti. O kad neduosi, tai, žinoma, gal ir teks išeiti, nes be pinigų čia nieko nepadarysi. O aš nieko nežinau.

Ir jis išpasakojo, kur Iekus gyvena ir kada pas jį reik nueiti.

„Duok da, kiek galėsi“, tai lengva pasakyti. O Vargaitienei net tamsu akise pasidarė, kaip ji išgirdo tuos žodžius. Dangiau ji nieko nenorėjo girdėti. Padėkavojus p. Valavyčia, išėjo iš karčiamos ir leidosi protekiniais namon. Ji nieko negirdėjo, nieko nematė. Tik rodėsi, lyg kas jai į ausį nuolatai rėkia: „duok da, kiek galėsi. duok da, ką galėsi, o kad neduosi, tai teks išeiti,“ — ir ji drebėjo, bijojo to balso, norėjo išbėgti nuo jo ir bėgo, bėgo, kaip galėdama.

Parėjus namon, ji atsigulė. Ji jautė, kad jai negerai. Ji visai buvo apsilpus, beveik ligonis. Visas kūnas drebėjo, galva sukosi, ausise užė. Bet kada čia sirgti, kad ant galvos guli tiek reikalų, tiek rupešcio.

Vakare, kada jau visi buvo sugulę, ji vel, kaip ir anų-syk stovėjo su žiburiu priemenioj prie savo skrynios. Tik dabar stovėjo jau ji viena. Nėra dabar prie jos Juozuko ir ne tik ką nėra, ale jis visai apie tai nieko nežino. Vargaitienė pasirengė jį apvogti. Del vieno, kito tai gal pasirodyti nesuprantamų dalyku: kas čia per vagysta? ji ima jo dalį, ale tą dalį juk ji surinko, juk tai jos pinigai, jos uždarbis. Bet Vargaitienei ta vagysta taip buvo aiški, taip baisi, kad ji, tik pamislyjus apie tai, pradėdavo drebėti, akise tuojaus rodėsi ašaros.

Ji nebijojo peklos kančių už tą vagystą. Ji gatava buvo viską iškentėli, visko nustoti, gyvastį padėti, kad tiktai išgelbėti savo sunų. Bet ot kas: jau ji savo spėkomis negal jo išgelbėti. Reik nuskriausti, apvogti tikrą savo sunų. Idant išgelbėti Jurgutį, reik nuskriausti Juozuką. Ir vieno iškada ir kito. Bet Juozukas sveikas ir pavalgęs, o ans... ano jau laukia tie baisus šalčiai, tas baisus oras. Prapuls jis, kaip ne buvęs... Bet, jaigu su Juozuku už metų, kitų tas pats bus... ir ji nežino, ką daryti. Na, ale jis drutas, jis ištesės. Ale ji bijo jo, baisiai bijo. Ką jis pamislys, kaip dažinos, ką pasakys? „Apvogti savo tikrą sunų! ar gal tai padaryti gera motina?“ — ar ne taip jis pasakys ir ar gal jis kitaip pasakyti. Supyks, supyks... o jis toks aštrus, toks kietas: jau neperprašys... mislyjo ji ir vel nežinojo ką daryti. „Na, ale kaip bus taip bus: aną išgelbėsiu, o šitam nesaakysiu... iki pat smert tylėsiu.“

Taip nutarus, suskaitė tuos dvylekius, pengrašius, auksinus, įsidėjo juos į kišenių ir, užrakinus skryniją, nuėjo gulti.

Ant rytojaus atsikėlė da gaidyste ir, įsidėjus kampa duonos ir mazgelį druskos, iškeliavo, palikus kitus da bemiegant. Sunku buvo jai eiti. Visa apsilpus, o da neišmiegojus. Bet pasilsėdama vis-gi nukeliavo. Da vienas geras žmogus pavėžino galutį. Ant dešimtos jau buvo pas Iekų.

Prieškambaryj' Ickaus kvatieros sėdėjo du ukiniku, šnekūciudamu tarp savęs. Vargaitienė paklausė juodviejų, kur ponas, ir, dažinojus, kad jis da miega, atsisėdo ant suoloelio šalia jų. Neuzilgio atėjo da

vienas, tur but, iš poniškų, bet ne iš didelių, nės drabužiai, kad ir juodi, ale pusėtinai aptryti, nevisai ir iš mažų, nes galėjo išmaityti tokį savo pilvą, kuris per Iekaus duris vos įtilpo.

Laukti reikėjo gana ilgai, daugiau, nei valandą. Visiems nusibodo, o įpač nusibodo tam pilvui. Jis nežinojo, nė ką daryti, ir nuolatai murmėjo po nosia: „žzeb-jego.“

Kada Iekus atsikėlė ir apsirėdė, tarnaitė išėjo į prieskambarį ir paprašė pas poną pirmiausiai pilvą. Po valandėlei girdėt buvo, kaip jis su Iekum susivaidėjo, spjovė ir, išsivertęs per duris, trinktelėjo jas ir išėjo. O Iekus, girdi, beveik tekinas iš vieno kampo kambario į kitą vis tik žingsniuoja, tik žingsniuoja. Bet neužilgo pravėręs duris, jis paprašė iėiti Vargaitienę.

— Na, kas pas tavę girdėt? — paklausė jis.

— Tai, ponuli, atėjau paklausti apie savo sunų.

— Kokį sunų?

— Apie Jurgį, ką vaiske.

— O kas jam?

Vargaitienė nusigando. Jai pasirodė, kad Iekus jos visai nepažįsta, kad jis užmiršo apie tą dalyką ir, tur but, nieko nepadare. Bet, kada ji pasakė, kad jis apsiėmė išpirkti jos sunų, Iekus tuoj dasiprotėjo.

— A... a! atsimenu, žinau! Ką, matai, negali, — pasakė jis.

Vargaitienė visa nutirpo.

— Nieko negali padaryti. O kad ir galėtum, tai vis reik gerai patepti.

Vargaitienė jau pro verksmus atsakė, kad jau tiek ir tiek davus.

— E... e! ką tu su tiek užkiši, — pasakė Iekus ir nususuko į kitą pusę.

— Neturiu aš, ponaitėli, neturiu! . . .

— O kad neturi, tai nēr ką ir norėti išgelbėti sunų.

Vargaitienė ėmė prašyt šiaip ir taip, bet, matydama, kad Iekus visai nenor su ja nė šnekėti, jai ji netur pinigų, atidavė jam visus penkiasdešimt rublių, ką buvo atsinešus. Tada Iekus nuramino ją ir tikrai, tikrai prižadėjo išliuosuoti Jurgį. Dabar, girdi, jis pasiliksiąs Naujapilėj, o už kokių dviejų, trijų nedėlių visai pareisiēs namon.

— Kas žin, ar pas jį dabar galima butu nueiti, ar jis dabar kazermėse, — paklausė žmona, nusišluosčius ašaras.

— Ne, dabar jis ant muštrų.

— O ar nežinai, ponaiti, kada paleis jį nuo tų muštrų.

— Ne! jau tu pas jį neik, visai neik, nes kaip dažinos apicierai, kad tu pas jį ateini, tai viskas prapuls. Jaigu tik tu pas jį nueisi, tai jau aš nieko negalėsiu padaryti . . . Žiurėk, kad neitum.

Vargaitienė, žinoma, prižadėjo neiti.

IV.

Jau beveik pradėjo temti, kada Vargaitienė parėjo namon iš Naujapilės. Ji buvo taip nuvargus, taip apsilpus, kad nežiurint ant alkio, suvalgė tik kelis kąšnius duonos ir atsigulė. Bet nepaspėjo užsnusti, kaip atėjo kaimo desėtniko vaikas ir atnešė laišką, rašytą pas ją.

— A... aa! Tai Jurgutis, tur but, rašo, — tarė ji.

Bobos tuojaus susirinko, norėdamos kuogreičiau dažinoti, kas čia ir ką rašo, kad ir prie jų tas dalykas visai neprigulėjo: bet ką — jau toks bobiškas budas. Tuojaus ėmė spėti, kas čia gal but parašyta. Viena trypdama sako, kad, tur but, Jurgutis jau pareis namon,

kita bauginasi, kad tik nebutu jis apsirgęs, trečia, kiek galėdama, gina, kad tai paviestkas į suda ir t. t.

O tikrai dažinoti, kas ir ką rašo taip greit nebuvo galima, nės iš visų gyventojų kumetbučio Oželių Bekruopio nieks nemokėjo skaityti.

„Na, ale greičiau“ . . . „palaukite, kas čia moka skaityti?“ „na, tai dabar ir gana ir negali dažinoti!“ „pas desėtniką reik nueiti“: tai kalbėjo jos visos sykiu, viena kitos neklausydama. Ant galo nutarė nusiųsti vienos kumetienės vaiką pas Bekruopį pavaditi jo sunų Joną, jauną mokytinį, parvažiuosį namon ant šventės. Vargaitienė paprašė, kad sykiu su juom pavaditu ir Juozuką, katras tada pas Bekruopį dirbo.

Vaikas tuoj nubėgo ir po pusvalandžio sugrįžo sykiu su Jonu ir Juozuku. Jonas tuojaus paėmęs, nuplėšė kraštą konvento ir, išėmęs iš jo laišką, pradėjo skaityti, nuolatai sustodamas, pritardamas, kad negražiai parašyta, kad negalis perskaityti. Vienok lebizavodamas šiaip taip perskaitė šia ką:

Miela Motinėle!

Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus! Sveikinu aš tavę, mieliausia mano mamele, sveikinu taip jau-gi ir savo brolių Juozuką. Nors per šią margą gromatėlę noriu pasišnekėti su tavim, noriu išpaskoti tav savo vargus ir bėdas. Kodėl, Mamele, taip seniai jau nebuvai pas manę? Laukiu aš tavęs, kaip paukštelis, atskirtas nuo savo mameles, broliuko ir visų pažįstamų. Nors iki četvergui atėik pas manę, nės paskui jau nepasimatysime daugiau. Jau četverge mūsų pulkas išeis į Kazaniaus guberniją ir, jaigu neteisi, tai daugiau nepasimatysime, iki atsitarnausiu. Jaigu Dievas duos . . .

Tuom tarpu Vargaitienė, kuri stovėjo prieš Joną, žiurėdama jam į akis, trokšdama, kad jis kuogreičiau perskaitytu ir lyg abejodama, ar jis teisingai skaito, suriko: „Dieve mano, Dieve mano!“ nusitvėrė abiem rankomis sav už galvos, puolė ant kelių ir . . . visai parvirto ant aslos.

— Šiadien jis išėjo! . . . Nė pasimatyti negavau . . . Dieve, Dieve, už ką taip koroji manę?! . . . Kuom aš prasikaltau?! . . .

Apsiliejus ašaromis voliojosi ji ant žemės, draskė sav plaukus, draskė drabužius, laužė rankas ir galvą . . . Rodos gyva norėjo įsikasti į žemę, idant daugiau nematyti piktadėjų žmonių, nekėsti tokių baisių vargų ant svieto. Nieko ji jau daugiau nenorėjo, tik smerčio, vieno smerčio.

— Prapuoliau aš visai ir da kitus prapuldžiau. Dieve mano, kam ir sutvėrei manę?! . . .

Balsas jos visai apsilpo ir nutilo, lyg numirė; krutėjymai ėjo menkin. Dušia buvo gatava išlėkti iš kuno. Visi, ką stovėjo prie jos ėmė verkti. Juozukas paėmęs ją už rankos, bučiavo ir ramino, kiek galėdamas:

— Nustok, mama, neverk! . . . ką jau daryti . . .

Ji lyg atgijo, pasivertė ant šono ir, apkabinus kojas sunaus tykiu, drebančių balsu ėmė prašyti jį.

— Dovanok, Juozuk . . . Dovanok . . . ir tavę aš . . . ir tavo dalį atidariau tam . . . patronui.

Juozas atsistojo, išsitiesė, ištraukė kojas iš motinos rankų, mostelėjo ranka ir pastatęs akis, žiurėdamas į jos veidą, tarė:

— Ir mano?! . . . O tu! . . . O jaigu manę paims, tai man nieko nereik! Ant vieno išduoti viską, o kitam nieko! . . . Tai tokia tu motina! . . . Kalė tu ėsi, daugiau nieko! . . .

Jis spjovė ir išėjo, palikęs ją. Vargaitienė jau visai nejudėjo. Tie žodžiai sunaus, tas jo pasielgimas

visai ją užmušė. Tik po valandai, ji lyg pabudo, pravėrė akis, uždėjo ranką ant krutinės ir patyla da ištarė:

— O Dieve mano, Dieve! . . .

A. Veliuoniškis.

Vieton „Audiatur et altera pars“.

Anuo kartu Petrapylis „Sviet'as“ labai prasidziugo iš priežasties žinomo gando apie užmanymą įtaisyti maskolišką nuošalinę draugystę dėl išpirkimo žemės Lietuvoje ir pervedimo jos į rankas maskolių. Čion jie labiausiai turi ant mislies išpirkimą dvarų, kurie, kaip žinome, jau vos-vos gyvuoja. Svet'as, tas didžiausias progresistas ant išmislyjimo progų dėl sumaskolinimo nemaskoliškų gaivalų, iš pradžios pasistebėdamas neišpasakytam prakilnumui siekio naujosios draugystės ir pridurdamas dar kelius naudingus pamokinius ponams įsteigtojams, ne be reikalo ant galo persegį, kad ir į tą taip prakilnią draugystę neįsivogtu (nie vkralsia) dvasia spekuliacijos, kaip tai ikišiol vis kad ėję su maskoliškoms draugystėms. Nors be abejojimo, ne tik įsivogs į tą draugystę (spekuliacija), o ir išsivogs (pinigai), bet vis tik mums lietuviams reiktu ant to apsisot ir gerai apmislyt. Negerai daro mūsų bajorai kad šalinasi nuo lietuviųstės ir vis anot tos pasakos, varo savo prakeiktį. Vis nemeta paiku lenkiškų papročių, kurie juos mets į metą varo į skolas ir duoda proga maskoliams apimti vis daugiau žemės, kuri jau daugiau nesugrįs į mūsų ranką. Da vis mūsų ponai ir bajorai, neliandami svajot apie „Polską“, tur but, besitėkidami, kad paskui vel iš maskolių dykai atims parduotus turus, dabar vis stengiasi taip gyvėt, kaip kitąkart gyveno su baudžiovoms. Tegul kelintas dar bus ir turtingas, bet jaigu vis leis ir leis pinigų, tai tik ant galo jie turės išsibaigti. Del ilustracijos mūsų žodžių primįsime žinomą dausiojimą mūsų ponų, o ir ponpalaičių po „šiltus vandenius“, jų baliomaniją, tinginiavimą, pasitikėjimą ant žydų ir netikusių ekonomų. Tai ant pirmos pažiuos, rodosi, tušti zodžiai, bet gerai apmislyjus, tai tame ir atrandi vyriausią priežastį šiandieninio žuvimo mūsų ponų.

Kelintas atsiranda dar visai su senovisku ponišku papročiu. Tai-gi garsingas giminės kunjgaikštis O. laiko orkiestra iš 40—80 muzikantų kurie per pietus ir vakare tur grajyti, kada ponai valgo, o kada ponai padaro medžioklę, tai muzikantai pildo darbą varikų, o kiekvienas vieton lazdos, paprastai vartojamos tame dalyke, tur nešitis savo instrumentą ir jo balsu varyti žvėrius ant medėjų. O žinoma, kad mada pareina nuo augščiau, tai delto ir kiti spyruojasi, kaip galėdami kad ir ne visai taip, bet panašiai pasilinksmįti ir taip-gi daro ne taip koliosališkas, bet vis tik dideles ir vedančias juos ant ekonomiško sugriuvimo paikystes. Bet iš tokių atsitikimų galima matyti, jog pas tulus mūsų ponus da vis yra ištekliaus, kurs, jaigu anie turėtu daugiau smegenų galvoje, — galėtu buti suvartotas ant ko gero. O kad ir tie mūsų ponai butu dar vargingesni, ne kaipo dabar, bet jaigu jie turėtu, kaip sakiau, daugiau smegenų, tai vis nebutu taip piktai, dar galėtumei ko tikėtis. Ale dabar, tamsi Žemaičių bei Lietuvos padangė! O mūsų ponai ir bajorai turėtu gelbėti savo žemę iš vieno padarė sutartį. Bet kaip-gi gelbėtis? Reikia įsiskaityti, kad nereiktu parduoti savo žemes. Juk aiškus daigts, kad jaigu nieks neparduos, tai nieks nē nepirks. O kad nereiktu parduoti, tai reikia neįsiskolįti, o delto reikia sumažyti išdavimą. Tai-gi reikia atsisakyti nuo minėtu

augščiau paikumu, patiems rupītis suprasti ukės reikalus ir patiems tuom užsiimti, taip kaip daro dvarponiai Vokietijoje ir kitose civilizuose šalyse. Numazįti tą didį skailių oficialistų ir kitokių pusdykių ponpalaičių, kurie, tartum, tik vien ant to ima algas, idant padidyti honorą savo ponų. Atsisakyti nuo tarpinikystės žydų-meklerių, tų pirmutinių dielių mūsų neapsukrių ponų.

O ant galo reiktu mesti tuščias zabovas, iš kurių — kortavimas, tas priegadingiausias užsiēmimas — dideliai paplitęs Lietuvoje. Niekur neatsitinka matyti taip bjauriai kortuojant, kaip Lietuvoje ir Žemaičiuose. O kas pikčiausia, kad loszia vis iš didelių pinigų. Nėra to susirinkimo ponų Lietuvoje ir Žemaičiuose, kur neloštu iš kortu. O didžiumas susirinkimų tiktai ir darosi dėl lošimo. O gėda jums, sunus Gedinimo, kurie dar kelintas ir nešiojate tą garbingą vardą. Atmįkit tą karžygį protėvj, o sulygįkite savo darbus su jo darbais, o pamatysit, jog jau visai išėjoti iš sėklos. Kur jusų senoviskos dorybės, prastumas, darbštumas, energiskumas, drąsybė ir . . . patrijotizmas?! Sukiuržėjot, susmulkėjot, išėjot į kukalius. Ar-gi neatgims jumise atmintis senovės, ar nesujudis jusų silpną dvasią ant gero?! Ar-gi duositės kaip anie evangeliški kukaliai išsiraui ir susidegįti ugnyje.

Tėvyniszki varpai.

Laiškas, primenantis „lietuvišką šeimyną“. Rugojimai ant lietuvių, buk jie šalinasi nuo lietuvaicių. Keletas zodžių ant apginimo tu inteligentų. Ar galima šalitis nuo to, ko visai nėra. Dvi rodos ir keli neva atsakymai ant daugelio užklausimų. Sunki dalis Lietuvos jaunų inteligentų, ir ko jiems reikia.

Vienas garbingas lietuvis, pažįstamas iš nepatariamai gero velyjimo ir aiškių trusų dėl lietuvių naudos, atleido man laišką su tokiais zodžiais: „Pernai viename nr. „Varpo“ buvo patalpitas straipsnis apie „lietuvišką šeimyną“, kad lietuviai inteligentai teiriantusi apsivesti su lietuviams, — iš to išdygsta, taip vadinama „lietuviška šeimyna“. Dabar man daugumas prišneka: rašyti, sako, moka, bet kodel jie patys, kada ateina laikas susivesti, jieško sav pačių tarp sveitintaučių, o neveda lietuvių?“

Tame laiške buvo paduota ir pavyzdžiai, kad yra lietuvaiteš, tinkančios į pačias lietuviams inteligentams. Vieni zodžių — anas lietuvis verčia mus inteligentus, idant savo teorijas pritaikytumem prie praktikos.

Anuomet vienas persų karalius įsakė savo tarnui, idant kasdien jam pasakytu: Atmįk atėnėnus! Mums lietuviams taip-gi priderėtu pasirūpiti, idant kas nors kasdien mums primįtu: Atmįk lietuvišką šeimyną! — taip svarbus tas dalykas. Vienok anas karalius priminimą savo tarno galėjo sunaudoti, o mes, jauni Lietuvos inteligentai, kad ir kas valandą mums primįtu apie „lietuvišką šeimyną“, priminimą tą ne taip lengvai galime sunaudoti.

Girdime nuolat išmėtinėjimus, kad jauni lietuviai veda lenkes, maskalkas, vokietaites, bet . . . audiatur et altera pars!

Del pakurstymo susivesti į porą dėdiene-gamta suteikė toki „traukutį“, kuris lenkia moterišką prie vyriško, o vyrišką prie moteriško; kurį žmonės vadina „meile“; apie kurį begiedodami, tukstančiai poetų džiovą gavo.

Nerugokite ant manęs, visos išimylėjusios ir išimylėjusieji, nekeikkite, poetai ir tie filozofai, ką pradžios „meilės“ jieskote ne ant žemės, tik ore — jaigu pasakysiu, kad tą „traukutį“ dėdiene-gamta suteikė ne tik žmonėms, ką turi poetus ir filozofus, bet ir kitiems sutvėrimams. Apie „kitus“ sutvėrimus čia nekalbėsiu. Kaip pasakoja seniai, kaip rašo apysakose ir kaip parodo mus pačių „praktika“, del užsidegimo meilės tarp dviejų esybių neatbutinai reikia, idant tos esybės viena kitą pamatyti. Kur be pasimatymo esybių užsidega meilė, kaip va Adomas Mickevyčius išimylėjo į Marytę, jos pačios dar nematęs, o tik išvydęs jos padurką, kabantį ant durų — tai taip gali padaryti tiktai poetai, tai ne meilė, tai meilės liga, tai fetišizmas meilės. Jaunikaitis, išvydęs keletą merginų, arba mergina — keletą jaunikaičių, taria sav: „tas“ arba „ta“ man patinka ir širdis užtvinksi tvinksejimu meilės, kartais ir ant ilgo laiko. Iš to matyt, kad pirmiausiu papildinimu meilės, paprastai sakant, yra tas, kas „gardu akims“: gražus veidas, dailus sudejimas ir tt., vienu žodžiu — skaistumas. Ant „skaistumo“ žiuri ir „kiti“ sutvėrimai. Kad merginos neužpyktų už „kitus“ sutvėrimus su jų „skaistumu“, sudėsiu eilutes:

Nedaug moteriškai skaistumas priduo,
Jaigu tik kvaila ji ir dvasią tur juoda.

Taigi žmogus ant vieno skaistumo nesustoja: kaip „žiedas“ sutvėrimų, apdovanotas protu, turėdamas visokias tiesas ir draugijos prilygimus, kaip sutvėrimas „praktiskas“, žinąs, kad suėjus į porą vienas tik „skaistumas“ nevisada yra pamatu gražaus susigyvenimo, ipač, kad tiesos nedaleidžia persiskirti — prie to, „kas gardu akims“, pridėjo da „kas smagu dvasiai“, t. y. prie „skaistumo“ jiesko da „išminties ir gero budo“. Esybė neskaisti, bet išmintinga ir gero budo gali kartais daug greičiaus patrankti prie savęs širdį ir prisirišimą, ne kaip esybė vien tik skaisti.

Randame antrą papildinimą meilės, t. y. išmintį ir gerą budą. Vienam arba vienai del uždegimo meilės gana yra pirmojo papildimo, kitam tik antrojo, o trečias reikalauja abiejų sykiu.

Del pažinimo „skaistumo“, o ipač „išminties ir gero budo“, kaipo buditojų „traukucio“, o toliaus — apsigobimo, reikia, idant jaunumėnė abiejų lyčių tankiai matytusi, gerai pasipažįti.

Kitos draugijos turi visokius įrėdimus, kur po apdangalu susirinkimų, besibovijimų slepiasi

gilesnis mieris — suvedimas ir supažinimas jaunumėnės.

Mus drangija tokių įrėdimų, suvedančių lietuvius ir lietuvaites (kalbu apie inteligenciją), neturi visai. Jaigu mus jaunumėnė priversta lankyti visokius tokius susirinkimus, tai vis lanko svetimus, kur lietuvis su lietuvaitė niekad nesuseina — ne dyvai, jaigu greičiaus pažįsta svetimtautį arba svetimtautę ir dingsta del Lietuvos arba visai, arba pusiau. Meilė be vadelių — neužtrauks jos, kada kur kreipiasi, nė protas, primenantis: Atmijk lietuvišką šeimyną!

Tegul jaunas lietuvis tankiau matys savo lietuvaitės, tuojaus pamatysime atmainą ir išgirsime mažiaus rugojimų, buk lietuviai inteligentai šalinasi nuo lietuvaičių.

Amerikonys, turėdami permažai moteriškos lyties (nabagėliai!) renka sav pačias iš Europos, pasispirdami ant prisijusių fotografijų. (Tik lietuviams rinkti sav pačias vien iš fotografijų — nevelyju).

Taigi pirma priežastis nesiplatinimo „lietuviškų šeimynų“, kad lietuviai nepažįsta lietuvaičių. Man rodos, nereikia aiškinti, kad kalbu apie inteligentų šeimyną ir apie lietuvaites, tinkančias del užvedimo tokios šeimynos.

Roda: stengkimės, kiek galėdami, taip surėdyti, idant mus inteligentų jaunumėnė abiejų lyčių susipažintų, tankiaus suseitų.

Eime toliaus.

Na, tegul visi paklauso mano tos rodos (jaigu kas neduos geresnės) ir rengiame privatiškus susirinkimus, žinoma del inteligentų: vakaruskas, rautus, teatrus, koncertus ir tt., bet klausymas: kas ant jų iš jaunumėnės susirinks? Vaidinčių inteligentų susirinks da užtektinai, nes jų yra gana daug net ir ant vienos vietos, arba netoli nuo vieno kito — gali susikviesti. O iš kur ant tų įrengimų gausime lietuvaičių (žinoma, mokjtesniųjų)? Jaigu jų yra keliolika visoje Lietuvoje, tai Lietuva plati — nė tų pačių negalime sukviesti. Tokiu budu susirinkimo mieris perniek turi nueiti, o ipač to gaila, kad toki susirinkimai „lietuviški“ paremtų lietuvišką dvasią ne tik supažinimu jaunumėnės, bet ir iš kitų pusių. Norėčiau nors sapne pamatyti toki susirinkimą! . . .

Taigi mat, kad mes jaunikaičiai, nė iš pasakutinių stengdamiesi, negalime pažinti lietuvaičių, nes jų permažai. Tegul visos tos lietuvaitės, ką dabar yra, pributų ant visų susirinkimų, tai ir tada nesulauktumem pilno snaudos: 1) moterystė tai ne pasodinimas dviejų medelių, ką pasodinti greta keno kito ranka patys priauga ir gražiai žaliuoja — čia negali trečia esybė paskirti Vincui Marę, Juozui Oną, Jonni Katrę ir t. t., nes čia užvedėjai šeimynos renkasi pats sav vienas kitą.

Ar galimas toks pasirinkimas iš taip mažo skaitlius? 2) O kad ir galima būtų išdalinti lietuviams visas tas lietuvaiteis, taip-gi jų neužteks. Roda: stengkimės padidinti skaitlių mokytiesniųjų lietuvaicių. Prikalbinėkime ukinikus, idant į mokslą leistų ne tik vaikišcius, bet ir mergišcius, paaiškėdami jiems, koks to mieris — atsiras, ką supras tą dalyką. Tie vel, ką turi pinigų, o negali arba nedaleista jiems turėti vaikų ir suprantą reikalą „lietuviškos inteligentiškos šeimynos“, tegul paima ar giminių, ar pažįstamų mergaitę ir leidžia į mokslą.

Teisybė, šitame dalyke susitinkame su daugeliu klausimų iš kitos pusės;

- 1) ar ukiniko duktė, išsimokinus „ant knygų“ ir „levikarto“, netaps „ponia“? ar, sugryžus iš mokslo, norės verpti, austi ir kitokiu darbu užsiimti?
- 2) Jaigu „mokėta“ ukiniko duktė neištekės už daktaro, advokato t. t., kaip žadate, tai kur pasidės?
- 3) O jaigu besimokėdama nueis ant nieko, tai ką daryti?

Ir da daugybė kitokių klausimų.

Atsakymai:

- 1) Jaigu tame dalyke, kaip ir kituose dalykuose, norėsime mėgėdžioti lenkus, kur vyrai ir moters, šiek-tiek pasimokinę, stojasi „baltrankiais“ ir tolinasi nuo rankų darbo, tai taip gali buti ir pas mus. Bet turime del paveikslu tokias tautas, kur merginos, mokančios gerai ir „ant knygų ir ant levikarto“, dirbti nesigėdi: darbo, nors ir prasčiausio, prie gspadorystės savo tėvų niekad neapleidžia ir randa laiką pasibovoti ant „levikarto“.
- 2) Jaigu neištekės už pabaigusio universitetą, tai ištekės už pabaigusio žemesnį mokslą urėdniko arba apšviesto ukiniko — tokių tarp lietuvių yra jau nemažai. Arba užsiims mokiniu vaikų, kaip ir svetimtautės ir t. t. Prapult neprapuls, nes mokslas ir didžiausioje prapultyje yra pagelba. O jaigu neištekės visai, tai ne mokslo kaltė — atsitaiko taspat ir nemokėtomis. Pasakysite, kad perniek nuėjo pinigai. Tai iš dalies galima atrokuoti. Ištikro, ne viena mergina lietuvaite paskirtų savo dalį ant mokslo, jaigu maža da budama, galėtų suprasti visą iš to naudą. Suaugusiai jau per vėlu apie tai mislyti.
- 3) Gali pagesti ir nueiti ant niekų, kaip sakoma: nė Dievui, nė velniui — bet ne visos, tikrai ne visos. Ir iš vaikišcių nueina ne vienas ant niekų, o tik nesibaidome leisti juos į mokslą ir juom toliaus, juom tų „išdykėlių“ mažiaus, ne delto, kad jų skaitlius visai nyktų, tik delto, kad pasididinusiam skaitliuje leidžiamų į mokslą vaikišcių skaitliaus „išdy-

kėlių“ beveik jau nematyt. Taip būtų ir su mergaitėmis, o da mergaitės moksle mažiaus dyktu už vaikišcius.

Ir t. t. ir t. t. ir t. t.

Visuose užmėtinėjimuose užtėmijame vieną tik pusę: atsitikimus negeistinus, o tų, sakau, bus ištikro mažiaus, ką sakau: mažiaus — visai mažai!

Bet Lietuvos ukinikai ir kiti, baidydami leisti savo dukteris į mokslą, tegul pažiuri, kiek gerų pusių iš padauginimo skaitliaus mokytų lietuvaicių, pusių matomų visiems. Tada nereiks lietuviams gobtis su visokiomis svetimtančių „šlebėmis“, kurios ant kiekvieno žingsnio drebia vyrui į akis: tu chlope! aš tau malonį parodžiau, tekėdama už tavęs! — taip šiandien dedasi. Tada tiems patiems tėvams bus smagu atsilankyti pas vaikus, nors poniškai gyvenančius: nieks nešnairuos, nieks ant jų nežiurės išangšto — šiandien lietuvis, apsigobęs su svetimtaute, turi išsižadėti savo tėvų ir giminių, nes tokia „šlebė“ negali žiurėti ant „chlopy“.

Ir t. t. ir t. t.

Šiandien Lietuvos jauniems inteligentams dalykuose apsigobimo sunkiaus yra, ne kaip išrodo ištolo. Dang jų turi likti viengungjais per visą gyvenimą ir išdilti del draugijos: savo lietuvaicių, tinkančių del inteligentų, neturi, o su svetimtautėmis vestis nepridera. Ir da turi nuolat klausyti rugojimų nuo draugijos.

Draugija! duok mums lietuvaicių!

Q. D. ir K.

Du rasztai apie fiziskas teorijas.

Parašė J.
(Pabaiga.)

Pirmam priepuolyje visas apsireikimas pasibaigs vienu šuviu, viena kibirkščia, įpėdžiu kuriai tarp elektriskų stonų abiejų skritulių nusiistobuos aprėpna lygsvarė: abu skrituliu bus uželektrizavotu vienokiame laipsnyje. Priešingai, antrame priepuolyje, suvienuojant skritulius su pagelba trumpos, gerai pralydinčios elektrybė vielos, bus suvis kitas apsireikimas: po pirmam šuviui mažiaus uželektrizavotas skritulys pasirodys labiaus uželektrizavotu, kas išsauks antrą šuvį į atžagarią pusę; po antram šuviui pagal tą-jau priežastį eis trečias, ketvirtas, penktas šuvis ir t. t., žodžiu, rasis čielia eilia plavėtinių šuvių tai į tą, tai į kitą pusę tarp skritulių, iki galų gale nusiistobuos aprėpna lygsvarė tarp elektriskų stonų abiejų kunų. Šie plavėtini šuviai apsireikš paveiksle kibirkšties, kuri šime priepuolyje esingai bus sudėta iš daugelio paskyrų kibirkščių, kurios eis vienos po kitų su greitumu pačių plavėtinių šuvių.

Šiokių apsi-reiškimu ir pasinaudojo prof. Herc, idant perduot elektriską procesą paveiksle vilnis per orą. Del šio mierio jis vartojo induktiviską riestuvą Rumkorfo, kuris po įtekme elektrisko tekejimo duoda ore vieną po kitai čiela eilia kibirkščių. Vienok išsankiami Rumkorfinio riestuvo plavėtiniai šuviai yra da negana tankus. Del pagreitinimo šių šuvių viršutinė spiralė suvienuota buvo su dviem metaliniais pralydėjais elektrybės, kurie turėjo po tris santimetrus skersai ir po trylika santimetrų išilgai. Šie pralydėjai, paveiksle cilindrinų stabarų su skritulėtais galais, buvo padėti viens priešais kitą taip arti, kad atstumas tarp skritulėlių jų buvo lygus keliems milimetrams. Dėka tokiam sutaisymui, kiekvieną sykį, kada Rumkorfiniame riestuve kyla plavenimai plaktuko, tuomjau tarpu tarp skritulėtu užbaigimų stabarų kyla nesulyginamai greitesni plavėtiniai šuviai į tą ir kitą pusę, kurie apsi-reiškia paveiksle kibirkščių. Kaip greitai yra tie plavėtiniai šuviai, galima spręsti iš to, kad laikas kiekvieno šuvio neperviršija vieno 60 milijondalio sekundos, ir jį galima nevat sumažinti iki vieno 100 milijondalio sekundos, jai paimtie pralydėjus elektrybės da mažesnius.

Su pagelba aprašyto elektrisko vibratoriaus, prof. Herc galėjo pagimdyti elektriskus plavenimus, kurie turėjo greitumą šimtai, tukstanciai milijonų sykių į sekunda. Toks greitumas, taip sakant, ir pavelyjo apreiksditi praplitimą plavenimų oru. Bet kaip parodyti, kad vilnis elektrybės esingai yra apsi-anciančiame ore? Juk elektriska vilnis tai ne vilnis šviesos, šilumos arba garso: šviesos vilnį mes matome, šilumos — jaučiame, garso — girdime.

Kitaip su elektriska vilnimi: pakoliai ši vilnis eina oru, ji nėra nė jaučiama, nė matoma, nė girdima. Kaip ją apreiksditi, taip sakant, apvilkt matomu rubu? Prof. Herc pasiekė tai budu kiek prastu, tiek ir genijališku. Jis pasinaudojo apsi-reiškimu paviedžiu suvis garso atsiliepinimui, apie kurį mes esame kalbėje. Mes matėme ten, kad jaigu vibratorius išduoda garsą, tai rezonatorius umai atsiliepia ant jo. Bet toks apsi-reiškimas, kaip buvo mūsų paeiškita, atsitinka tik tada, kada abudu kamertonu yra nustatyty vienliškai, unisone, t. y. kada abudu išduoda po tiek jau plavenimų į sekunda.

Dabar įsidomėkite metalinę viela, sulenktą ratu, kuri turi labai siaurą pertarą tarp galų ir priegtam yra tokio didumo, kad jaigu išsankti joje elektriskus plavėtinius šuvius, tai šie daro aprėpnai tokį jau skaitlių elektriskų vilnių į sekunda, kokį išsiuncia elektriskas vibratorius. Todel tokia sulenкта ratu viela bus, taip sakant, elektriskame unisone su elektrisku vibratorium; link šio paskutinio ji galės atlikti atiteisimą tokiojau

rezonatoriaus, kaip ir atsiliepiantis kamertonas link kamertono, išduodančio garsą, t. y. elektriskas rezonatorius atsilieps ant elektriskų vilnių, kurias išsiuncia elektriskas vibratorius: šios vilnis, pasiekę sulenktą ratu viela, turės išsankti joje tiek jau elektriskų plavenimų paveiksle vienų po kitų šuvių siauram pertare tarp galų vielos, kurie apsi-reišk pasirodymu kibirkščių.

Tokiu tai budu prof. Herc'ui pasisekė padaryt matomą nejančiamą ore elektriską vilnį.

Toliaus prof. Herc parodė, kad kiekvienas elektriskas pralydėjas turi sau tikrą elektriską toną, kuris priguli nuo didumo ir formos jojo, ir kad gana paimti rezonatorių su tuomjau elektrisku tonų kokį išduoda vibratorius, idant jis pradėty atsiliepti ant vilnių, išsiunciamų šio paskutinio, t. y. atkartoti tą, kas dedasi vibratoriuje. Vibratoriuje su pagelba Rumkorfinės spiralės galime išsankti plavėtinius šuvius, tnos jau šuvius umai atkartoja ir rezonatorius, padarytas paveiksle sulenktos į ratą vielos; kaip vibratoriuje, taip ir rezonatoriuje elektriski šuviai apsi-reiškia paveiksle kibirkšties.

Verta čia pažymėti, kaip trumpas yra laikas, kuriame duruoja kibirkštis; jis neilgesnis kiekviename atvejyje už vieną milijondalį sekundos, ir vienok šio menko momento yra ikvaliai, idant akis galėty pagant šviesą: taip stebėtinai didelis yra jantrumas šio organo.

Atiteisimą rezonatoriaus gali atlikti ne tik sulenкта ratu metalinė viela, bet ir pirmas geresnis pralydėjas elektrybės, kuris turi pajiega duot šuvius. Taip vietoje vielos galima vartot geislerinę trubelę tokio didumo, idant ji butų elektriskam unisone su vibratorium Herc'o. Kaip parodė Dragumis, tokia trubelė, sutikus elektriską vilnį ore, akimirksnyje užsidega jai tikra raudonoka šviesa.

Bet eikime toliaus.

Mums žinoma yra, kad jaigu du kamertonu turi įvairius tonus, t. y. kiekvienas duoda kitokį skaitlių plavenimų į sekunda, tai antras kamertonas neatsiliepia ant garso pirmojo. Tas jau yra ir priepuolyje elektriskos vibracijos. Gana yra paimtie didesnį ar mažesnį rezonatorių, t. y. paimt didesnę ar mažesnę sulenktą ratu viela, sulyginant su taja, kuri atsiliepia ant elektriskų vilnių vibratoriaus, ir tokia viela, kaipo n'ėsanti elektriskam unisone su vibratorium, neatsilieps ant elektriskų šuvių, kuriuos duoda vibratorius; ji neduos tarpe savo galų kibirkšties.

Bet jogiai elektrybė turi but vilnėtu viskėjimu, tą patvirtina augštam laipsnyje žingeidus datyrimai prof. Herc'o su paraboliniiais zerkolais.

Mūsų augščiaus buvo parodyta, kad jaigu fokuse parabolinio zerkolo mes įvietuosime kokį šviečiantį kuną, žerplinčią geležį arba delmoninį

laikrodį, tai išsiunčiamos jų vilnys, puldamos ant zerkolo, atspindi nuo jo į vieną pusę link linijomis lygstovėmis vyriausiai esiai zerkolo. Taip atspindyt į vieną šalį, veiksmas tų vilnių bus smarkesnis, neng be zerkolo galėtų butie, nes vilnys šiame priepuolyje neiškriks į visas puses, kaip stojasi paprastai tada, kad praplitimas vilnių dedasi linosoje erdvėje.

Ta pati ir su elektrybe. Elektriški spinduliai, išsiunčiami vibratoriaus Here'o, kad praplinta linosoje erdvėje, tai tokį silpną daro veiksmą ant rezonatoriaus, jogiai tasai duoda kibirkštį atstume 5—7 pėdų, ne toliaus. Kitaip yra, kada vibratorius Here'o yra įvietuotas fokuse didelio parabolinio zerkolo iš cininės skardies, kuris turi į angštį 7—8 pėdas. Tada galima pamatyti akyvą apsioreiskimą: į šalį nuo zerkolo, kad ir artčiausiai rezonatorių įvietuot nuo vibratoriaus, norint atstume vienos pėdos, jis neduos kibirkšties; bet tik reikia padėti ant vyriausios zerkolo esies, t. y. ant kelio, link kuriam atspindi elektriškos vilnys, ir rezonatorius duos kibirkštį jau ne atstume 5—7 pėdų, kaip pirma, bet atstume 12—14 pėdų.

Bet veiksmas elektriškų vilnių, praplintančių oru, gali but apreiškdytu rezonatoriaus Here'o da pažymėtinai didesniame atstume, jaigu vietoje vieno gaubto zerkolo vartot du ir, pastaciūs vieną priešais kitą, fokuse pirmo įvietuoti vibratorių, o fokuse antrojo rezonatorių, žodžiu, padaryti tajau datyrimą, kokį mes esame aprašę link garso, šviesos ir spindulėtos šilumos.

Mes matėme ten, jogiai taksėjimas kišeninio laikrodžio, įvietuoto fokuse vieno parabolinio zerkolo, aiškiai yra girdimas pažymėtinaame atstume fokuse antrojo; jogiai spinduliai šiluminiai, išsiunčiami žerincios geležies ar degancios anglies, kurios yra fokuse pirmo zerkolo, lydo vašką arba pakelia temperatūrą termometro fokuse antrojo, tuom tarpu kad šalyje nuo to fokuso tie spinduliai neparodo jokio veiksmo nė ant vaško, nė ant termometro. Ta pati ir su elektriškomis vilnimis: jos, puldamos ant pirmo zerkolo, nuo jo atspindi, paskiaus atspindi nuo antro ir punkte susivietavimo, t. y. fokuse antrojo, daro įveiktiausia darbą.

Ir tikrai, jaigu padaryti šį datyrimą parodytose itarmėse, tai rezonatorius, įvietuotas fokuse antro zerkolo, atstume 52—56 pėdų nuo pirmojo, duoda vienok kibirkštį. Bet tik reikia atitolit rezonatorių nuo fokuso į tą, ar kitą šalį, ir jis neduos kibirkšties; neduos jis kibirkšties ir tada, kada jį perkelsime pažymėtinai arčiaus vibratoriaus. Efektas šio datyrimo pastebėtinus yra, ipač jaigu jį sutaisyti tokiu budu, idant vibratorius su paraboliniu zerkolu butų pastatytas vienam kambarij, o kitam ant kelio spindulių elektriškų, išsiunčiamų vibratoriaus, butų įvietuo-

tas antras parabolinis zerkolas. Tokiam priepuolyje, kad vienas zerkolas butų atskirtas ar uždarytomis durimis, arba nevat stora akmenine siena, vis tiek, sykį vibratorius veiksmauja, tuojaus akimirksnyje, lyg keryčių darbu, fokuse antro zerkolo rezonatorius, t. y. sulenkta ratu viela, duos savo pertare kibirkštį, Geislerio-gi trubelė plykstels raudona šviesa.

Tokiū jau budu, priimant elektriškus spindulius ant lygaus cininio paviršiaus, galima yra, sukinant jį į tą ir kitą pusę, paleisti šiuos spindulius į kur-norint, suvis taip, kaip, kraipydami zerkolą, padarome ant sienų arba lubų „giltinės pjovimą“, ir tada kiekvienam punkte, įkurlink eina elektriškos vilnys, rezonatorius duoda kibirkštį; bet tik reikia atkreipt nuo jo spindulius elektrybės ir kibirkštys akimirksnyje užges.

Datyrimai Liodžo parodė, kad vilnys elektriškos gali taipogi persilaužti. Liodžas padarė dvi dideles linzas iš asfalto, t. y. medegos, kuri liuosai praleidžia per savę elektriškus spindulius. Pastatęs vienoje pusėje tokių linzų vibratorių, jis surinko spindulius elektriškus kitoje pusėje jų į vieną punktą, kuriame rezonatorius davė kibirkštį, suvis taip kaip yra suvietuojami spinduliai, paveikslan, saulės su pagelba uždegancio gaubto iš abiejų pusių stiklo.

Bet, jogiai elektrybė yra vilnėtu viskėjimu, tą geriausiai parodo datyrimai prof. Here'o su interferencija elektriškų vilnių. Mes jau žinome, kad garsas su garsu gali duot da didesnį garsą arba, priešingai, butiną tylą, žiurint pagal tai, koku skaitliu pusiauvilnių skiriasi du garsiniu viskėjimu: poriniu arba liekiniu. Tokiu jau budu suvietuodami į vieną punktą du spinduliu šviesos arba spindulėtos šilumos galime išsautki ar da didesnę šviesą arba šilumą arba, priešingai, pagimdyti tamsą arba šaltį, priegulmėje nuo to, ar tuodu spinduliu skirsis poriniu arba liekiniu skaitliu pusiauvilnių. Tokią jau interferenciją elektriškų vilnių padarė prof. Here. Idant suprastai patį sustatymą dalių datyrimo, išiveidykime vibratorių Here'o ir netoli nuo jo metalinę sieną iš cininio lakšto, ir tegul elektriški spinduliai, išsiunčiami vibratoriaus, puola ant jo tiesmukai, t. y. perpendikulernai. Tada tos elektriškos vilnys atspindės nuo sienos taipogi perpendikulernai. Aišku yra, kad tie spinduliai, kurie atspindi nuo cininės sienos, ir spinduliai, kurie bus išsiunčiami vibratoriaus Here'o į visas puses, turės čia ir ten susitikti. Jaigu ant kelio tokių spindulių įvietuoti rezonatorių, tai pamatysime dyvną apsioreiskimą: nekuriuje vietoje jisai duos skaidrią kibirkštį; pervietuodami-gi rezonatorių toliaus, gausime kibirkštį silpnesnę ir, ant galo, rasime tokią vietą, kur pertare sulenkto ratu vielos ne- plykstels jokia kibirkštis. Jei pernesime rezona-

torių da toliaus, tai vel rasime vieta, kur viela duos savo pertare skaidriausią kibirkštį; už šio punkto rezonatorius tai ges, tai vel plykstels. Jaigu mes, išmieravę atstumus šių punktų nuo vibratoriaus ir cininės sienos ir radę skyrius tarpų atstunų, sulygįsime tarp savęs pačius skyrius, tai pasirodys, kad, jaigu skyrius artymiausių dviejų punktų, kur rezonatorius duoda skaidriausią kibirkštį, bus lygus vienai pėdai, tai ir skyrius kiekvienų dviejų artymiausių skaidrių punktų bus lygus taipogi vienai pėdai; tamjau mačiui, t. y. vienai pėdai, bus lygus ir skyrius kiekvienų pagret stovinčių punktų, kur rezonatorius ges.

Kaip išguldyti tuos apsireiškimus tai užsidedimo, tai gesimo rezonatoriaus tam tikruose atstumuose? Regimai, galima išguldyti tik daleidžiant interferenciją elektriskų vilnių ant pavidalo to, kaip atsitinka interferencija garso, šviesos arba sp. šilumos. Lengva pagal duotinius interferencijos elektriskų spindulių išrokuoti, kad ilgis vilnies turi but lygiu dviem pėdom, jaigu augščiau minėtas skyrius kiekvienų skaidrių arba tamsių dviejų punktų yra lygus, pagal mūsų daleidimą, vienai pėdai. Žinodami ilgį vilnies elektriskos ir surokavę tam tikru budu skaitlių plavenimų pertare sulenktos ratu vielos į sekunda, galime prastu padanginimu ilgio vilnies per šį skaitlių parodyti, jogiai greitumas elektrybės į sekunda yra toksjau, kaip ir šviesos, t. y. lygus 280 tukstančių verstų. Sulygdami-gi ilgį elektriskų vilnių su ilgiu vilnių šviesos ir spindulėtos šilumos, randame, kad elektriskos vilnys kur-kas yra ilgesnės, arba, kitais žodžiais, kad plavenimai elektriski yra daug retesni. Jaigu šviesa ir spindulėta šiluma skiriasi nuo elektrybės, žiurint iš pusės objektyvskos, tik trumpesnėmis vilnimis ir greitesniais plavenimais, tai todėl galima yra sakyti, jogiai šviesa ir spindulėta šiluma yra tai elektra-magnetiskas procesas, kaip ir tvirtino savam laike gilus mokslinėus ir matematikas Maksuel savo elektro-magnetiskoje teorijoje šviesos.

Mes negalime aplėisti ir kitų pažymėtinų datyrimų prof. Herc'o, kurie permanymus apie pralydejus ir nepralydejus elektrybės perkeičia į stačiai priešingus. Oras, stiklas, siera, ir t. t. ikišiol buvo rokuojami prastais pralydėjais, metaliai-gi ir žmogaus kunas — gerais. Bet mes matėme, kad elektrybė ore praplinta su greitumu šviesos, taigogi lengvai pereina per medines (sausas) duris, asfaltą, per storas akmenines sienas ir t. t., o priešingai, cininė skardis ir kiti metaliai nepraleidžia elektriskų vilnių.

Datyrimai prof. Herc'o, daromi šioje linkmėje, tikrai yra efektni: rezonatorius, atskirtas nuo vibratoriaus storiausia akmenine ar medine siena, duoda kibirkštį, bet tik tegul tarp judviejų atsisotos žmogus arba bus įvietuotas ploniausias

(pusės milimetro) metalinis lakštas, kibirkštis pertare sulenktos ratu vielos nmai pranyks. Klausymas: kodėl taip yra? Yra taip delto, kad „pralydėjai“ elektrybės susiaubia elektromagnetiską energiją ir perkeičia ją į šilumą.

Bet jaigu taip yra, tai kaip išreikšti elektriską tekėjimą, paveikslan, vieloje telegrafo? Koku budu metalinė viela gali pralydēt galvaniską tekėjimą, jaigu yra ji nepralydėju, bet, taip sakant, grioviku elektrybės? Ale viela metalinė ir nepralydi per savę elektrisko tekėjimo. Pri-lyginimais kalbant, elektriskas tekėjimas tik čiuožia paviršium metalinės vielos: energija plinta tame viduje, kuris betarpiniu budu apsiaučia viela. „Metalinė viela, pagal indieva prilygininą prof. Stoličtov'o, savo atiteisimu truputį nžmena knatą degancios lempos: knatas yra reikalingas, bet deganti išmintai — išmintai chemiskos energijos — yra ne jame, bet aplinkui jį; budamas taja vieta, kur nyksta degtinė materija, knatas įtraukia į vietą sudegusios naują ant atmainos ir palaiko tuolydinį persikeitimą chemiskos energijos į energiją šilumos.“ Tajau atiteisia ir metalinė viela telegrafo: tolydžiai siaubdama elektriską energiją ir perkeisdama ją į energiją šilumos, iššaukia naują veiklumą baterijos hidroelektriskos ir tokiu budu palaiko naują atplaukimą elektrybės, kuri mes vadiname galvanisku tekėjimu. Priešingai, nepralydėjai, kaip stiklas, oras ir t. t., norint geriausiai pralydi elektrybę, bet negali permaintyti jos į kitą formą energijos ir todėl negali iššauktie naują atplaukimą josios, be tokio-gi atplaukimo energijos negalimas yra ir Galvanio tekėjimas.

Toki yra, trumpai aprėžiant, datyrimai prof. Herc'o. Sunku dabar da lemti, koki bus teoretiski ir neabejotinai praktiski rezultatai, kuriuos jie žada atnešti ateitinėje. Visokiame atvėjyje vienok negalima jau yra abejoti apie tai, kad elektrybė yra vilnėtu viskėjimu nekurio vidaus. Matydami persikeitimą elektriskos energijos į energijas šilumos ir šviesos, mes turime išvesti, jogiai tas pats vidus, vadinamas eteru, kuris pralydi vilnis šviesines ir šilumines yra tuomijau vidumi pralydinčiu ir vilnis elektro-magnetiskas. Rasi, galima yra daleistie, kad, šalia spindulių šviesinių, šiluminių ir chemiskų, saulė atsiučia mums ir elektriskus spindulius, kurie tokiam priepuolyje neatbutinai turi atlikti svarbų atiteisimą apsireiškimuose elektrybės atmosferinės ir magnetizmo žemės. Šis mūsų daleidimas randa nekurią pasparą fakte ryšio, kuris esti tarp perijodiško atsimaitymo saulinių plėmų ir tarp atsimaitymo didume šiaurstulpių: patėmyta yra, jogiai pagal tai, kaip auga plėmos ant paviršiaus saulės, taip drange su jomis didinasi ir šiaurstulpiai, ir atkaliai.

Rasi, teorija elektrybės, toliaus plėtodamosi, mums išdavadys ir apsiereiškima perkunijos paveiksle ugninio kamuolio, ką kaip-kada tinkasi pasergėtie.

Faktas, kad žmogaus kunas siaubia elektrybę (taipo-gi ir kiti organizmai), rasi, ilgainiu apšvies suvis da n'išaiškita įtekmė žeminio magnetizmo ant žmogaus organizmo ir ant jo psichiškų stonų. Jaigu saulė išsiunčia elektriskus spindulius, tai kas laiduos, kad jie tokiu ar kitokiu budu neatsispaudžia stone nervinio sistemat o ir sąvyjausmyje žmogaus? Ant galo, ar nedaro, rasi, įtekmės tiejau elektriski spinduliai ir ant pasaulės žvėrių ir augmenų?

Tai yra vis klausymai, kurių da ne taip seniai nebuvo galima ir užregėtie, dabar-gi jie prašosi patys per save, idant juos išrist. Neabejotina yra visokiame atvėjyje, kad paskutiniai datyrimai prof. Herc'o išsauks naują veiklumą visose dalyse mokslo apie prigimtį.

✶Tadeusz Czackis.

Tadeušas Čackis, garsingas raštinjkas, gilus tyrinėtojas nusidavimų giminės ir tiesdavėjystės, gimė Volynijoje, Poricke 28. rugpjūčio 1765 m., o mirė Dubne 8 vasario 1813 mete. Mokinosi namieje, buvo urėdniku ir tėviskainiu ano Poricko, kur gimė. Jis tarpe kitų raštų parašė dvi knygas, priderinčias lietuviškai tiesdavėjystei: 1) „Apie lietuvišką ir lenkišką tiesą, jų dvasią, šaltinį, sutarimų ir t. t. (O litewskich i polskich prawach, ich duchu, źródłach, związku etc. Warszawa 1800—1 r., 2 tomy wielkie) (*), 2) „Ar tiesos rymiškos buvo pamatu tiesų lietuviškų ir lenkiškų“. (Czy prawo rzymskie było zasadą praw litewskich i polskich, 1809 r., Wilno). Įpačiai pirmoji knygą yra labai svarbi del lietuviškos tiesdavėjystės, del kurios parašymo perkratė apie 800 raštų visokiase kalbose, visas mažne knyginyčias Lietuvoje ir Lenkijoje. Čia galima rasti medegą ne tik del tiesų, bet ir del senovės buvio ukinijų, apšvaistos, medžiojimo, laukiniųkystės, prekybos, zoologijos, botanikos ir t. t. Knygoje „Apie lietuviškas ir lenkiškas tiesas“ ant galo knygos pridurė jis lentą su išrokavimais, kiek kožna (vaivadystė Lietuvoje (1) tur ketvirtainių mylių, valakų didumo, kiek galėtu sutilpti žmonių išdirbus trečdaliį ir pusė dykos žemės ant laukų ir t. t. Jis išrokuoja ant kelmiskų valakų (włoki chełmińskie), kurį matavimą tada vartojo Lietuvoje ir Lenkijoje. Vardas tų valakų, vartotų taipjau pas vokiečius, paėjo nuo miesto ant Vyslos upės Prusuose, Kelmės; (2) vokiškai Chulm; lenk. Chełmno, iš kur tos valakos pradžią gavo. Čackis pagal pašaukimą maskolių ciecoriaus

(*) Antrame išdavime tos knygos Krokovoje 1861 m., Tuovskio, yra jau užrašas tos knygos perkreiptas „O polskich i liewskich prawach“. (Apie lenkiškas ir lietuviškas tiesas). Mat, ia jau Turauskis norėjo buti gudresniu už patį autorą ir perreipė titulą knygos. Kožno pirštai ant savės linksta, sako priedis. C.

(1) Senovės Lietuva 1772 m. be Prūsų Lietuvos, dalinosi, aip viespatystė ant 10 vaivadysčių (provincių, gubernijų, žemių) kurių 3 buvo užgyventos tikrų lietuvių, o 7 iš dalies lietuvių, nkų ir gudų. C.

(2) Yra ir Žemaitijoje miestelis, Kelme vadinamas nuo to, id ant kelmės arba kalmelio stovi. (Nuo kelti). Iš to matyti, id toji vieta turi lietuviškai-prusiską vardą. C.

Aleksandro I 1803 m., buvo vizitatoriumi mokslinčių Volynijos, Ukrainos ir Podolijos žemių ir daug ten uždejo mokslinčių. Susirašinėjo jis del senovės atradimų su musų Dionizu Poškumi ir gavo nuo jo nekuriuos dalykus, atrastus Papilėje ir kitur.

Lenta išrokavimo platumo politiškos Lietuvos 1772 metuose ir skaitlius galinčių ten išmisti žmonių prie geresnės priežiūros žemės, pagal Tadeušo Čackio.

		I.	II.	III.	IV.	V.
		Skaitlius □mylių.	Skaitlius va- lakų (kelmis- kų).	Skaitlius ga- linčių išmisti žmonių, kad trečdalis Lietuvos butu išartas.	Skaitlius ga- linčių išmisti žmonių, kad pusė Lietuvos butu išartą.	Pusė žemės ant laukų valiakuose (kelmis.).
Žemaitija	•	700	119,700	1,197,000	1,915,200	59,850
Vilniaus vaivadystė	•	1,350	230,950	2,308,500	3,693,600	115,425
Trakų vaivadystė	•	1,050	179,550	1,797,500	2,872,800	89,775
Naupylis vaivadystė (Novogrodzkie)	•	900	153,800	1,539,000	2,462,400	76,950
Lietuviško Brasto vaiv. (Brzeskie lie- tewskie) ir Pisko pavietas.	•	1,300	222,300	2,223,000	3,556,800	111,150
Minsko vaivadystė su Reičeos ir Mo- zyrio pavietais	•	1,950	333,450	3,334,500	5,335,200	166,725
Mstislavo vaivadystė	•	750	128,250	1,282,500	2,052,000	64,125
Vidbūdės vaivadystė (Witebskie)	•	750	128,250	1,282,500	2,052,000	64,125
Palatvijo vaiv. (Poleckie województwo)	•	1,000	171,000	1,710,000	2,736,000	85,500
Inflančių žemės* vaiv. (Inflandzkie)	•	240	41,040	410,400	656,640	20,520
	Viso labo:	9,990	1,708,290	17,082,900	27,332,640	854,145

Dalis Lietuvos.

Prie Žemaitijos tada rokavos vakarinė dalis Kauno rėdybos, sąlyg upės Nevėžio ir kerčia Suvalkų rėdybos nuo įtekėjimo Dubysos į Nemuną, įstrižai sąlyg Prūsų rubežiaus. Prie Trakų vaivadystės vakarinė pusė Vilniaus rėdybos, rytinė Kauno rėd. ir lietuviškoji dalis Suvalkų rėdybos. Vien per lietuvius mažne, užgyventos buvo ir yra: Žemaitija, Vilniaus ir Trakų vaivadystės. Kitos dalis mažai tur lietuvių, tik čia yra parokuotos, kaipo politišškai prigulinčios 1772 mete prie Lietuvos. Taigi, sulygstant su Čackiu, galima atrasti, kad Lietuvoje po Maskolija ant platumo tų trejų dalių grynai lietuviškų, tai yra 3100 □mylių, išarus trečią dalį

(*) Dabar dalis vakarinė Vidbūdės rėdybos, kurią vietiniai latviai-katalikai vadina „Inflanțuzeme“. C.

žemės, galėtų išmisti 5,301,000 žmonių, o išarus pusę žemės — 8,481,600 žmonių. Bet žiūrėkime, kaip mažai rokavo Czackis, nes pirmam atsitikime 1710 žmonių, o antram — 2736 žmonių ant □mylios, kada gerai užgyventose žemėse, kaip Belgija, pasiekia sąlyg 19000, o Chinuose — sąlyg 20—30,000 žmonių ant □mylios. Belgijoje vidutiniai pripuola ant ketvirtainės mylios (1869 mete) 9274 žmonės. Kad taip butu užgyvėtų tikroji Lietuva, kaip Belgija, tai tilptu ant jos žmonių 28,749,400. Kaip-gi mes neteisingai rugojame, kad mažai turime žemės Lietuvoje, kad nėra kur gyvėti, kada ten, kur dabar iš mumis viens gyvena, sutelpa daugiau kaip devyni belgijiečiai. Tai vis per tai, kad nėra jokio mokslo, nėra išmanymo neturime dalyke apžiūrėjimo žemės. Kaip mūsų broliai lietuvnikai iš Prūsų atvažuoja nemaž nusidvyvija, kad pas mumis tiek dykos žemės yra, kad laikome pievomis tokią žemę, kur žolės negali papjauti, kad lomose nekašame ravų, nesėjame dobilų, neveisiame sodų ir t. t. Čackis savo raštuose niekados nerašydavo, kad Lietuva yra tai nuokampis Lenkijos, kaip kiti lenkai darė, bet „Lenkiją ir Lietuvą imant per vieną žemę“. Galima iš to suprasti, kad laikymas Lietuvos už nuokampį Lenkijos prigul prie naujesnės gadynės, kada per maištus 1831 ir 1863 m. nekurie lietuviai pradėjo prigulėti prie jų, drauge su lenkais giedoti jų lenkiškas patrijotiškas dainas po namus ir bažnyčias, eiti drauge į girias, kurios buvo tvirtinėmis maištininkų ir t. t. Mažne nuo laiko politiško nupuolimo Lietuvos 1775 mete, galime rokuoti staigų pakilimų lenkiškos dvasios Lietuvoje, tarp bajorų, o vietomis ir tarp ukininkų. Miescionai, tie mažne visados pagal bajorų budą ėjo. Čackis savo knigoje „Apie lietuviškas ir lenk. tiesas 1801 m. T. I. p. 116“ rašo, kad garsingas svetimžemietis, raštininkas lenkiškų nusidavimų, Gvagnin'as „del užtarnavimų buvo priimtas į draugystę lenkų“. Iš to galime matyti, kad senovės gadynėje prigulėjimas prie draugystės lenkiškų bajorų rokavosi už didelę garbę. Tur but, už didelę garbę rokavo sav tą lenkišką draugystę ir lietuviški bajorai, kad prie jos pristojo ir del lietuviškos amžinai prazuvo, išsivadėdami tėvų kalbos ir garbės. Bajorai lietuviški, kaip ir kiti neofitai (naujakrikštai), dar stipriau stovi prieš lietuvnikus, kaip tikriejie lenkai, kurie daugiau už anuos proto turi, ir žino, kad taip kaip jiems lenkiška, taip mums lietuviška kalba yra maloni.

Cirulis.

Pamatas savasties tiesos.

Aštuonioliktas amžius stovi ant rubežiaus dviejų viena ant kitos nepanašų gadynių: nelaisvės ir laisvės. Senas gyvenimas, su jojo istoriskomis įtaisomis, jau gerokai apnešiotomis, visose dalise griuva; politiškas absoliutizmas jau netur tokio gyvumo ir stiprumo, kaip pirma; visokios formos draugijinės nelaisvės juo toliaus, juo labjans sprusta nuo savo pastovų ir už jas jau neužtaria prišakyje stovintieje žmonės. Draugija panaši ant jurės, paviršium kurios šian ir ten pluduriuoja liekanos suardyto laivo, kurias išmėtytys tuojans pakilusi andra. Ir neilgai reikėjo jos laukti. Štai išmušė valandą didžiausios revoliucijos; kaip žaibas ji apriejo visą draugiją ir pritraukė prie savės visų mislis ir jausmus. Seni parėdakai jau nustumti į tradicijų klonį ir žmo-

nija savo akimis išvydo tai, kas pirma tik kaip kibirkstėlė daugumos sirdise žybsėjo. Rodėsi, kad nieko daugiau nereikia del žmonių laimės; reikėjo tik daboti, kad tamsumos vaikai neužgniaužtų principų, vardan kurių tiek kraujo buvo pralieta. Bet — o nelaimė — ne taip atsitiko. Laisvė, lygybė ir brolystė neprigijo ant sujudintuos dirvos, ir tai sprantamas daigtas. Ką galėjo daryti žmogus, su tušiomis rankomis išjungo paleistas? Jis, kad savo gyvastį išlaikyti, turėjo stoti į kovą su kitais, norinčiais pagriebti tą patį ožį už ragų, ką ir jis. Iš kovos laimingai išėjo tie, ką stodami į ją daugiau turėjo; neturtėliai-gi, jai tik neužgimė po laiminga žvaigžde, kaip buvo, taip ir pasiliko pliki ir nuogi. Nelygumas padėjimo, koksai buvo iš pradžių, juo tolyn, juo labyn didinasi ir didinasi. Turtai suplankia į rankas palaimintos mažumos; drauge su turtais ji apgina ir politišką valdžią ir naudoja iš jos taip, kaip liepia jos egoistiškos pažiūros ir kaip reikia, kad pasiekti siekių, visados nukreiptų ant žvilgančio aukso dievaičio. Dauguma-gi, neturėdama darbo įrankių, kad pati sav galētu dirbti, prakaitą liedama, tarnauja saujaui turtingųjų už užmokestį, kurio vos tik užtenka, kad užganėditi savo visupirmiausius kasdieninius reikalus; susirinkti-gi siek-tiek daugiau turto, kad užkavoti sav tikrąją laisvę ir geresnį buvį, negali; iš tokio padėjimo išeina — dvasiškas tamsumas ir draugijinė nelaisvė, skiriantiesi nuo buvusių prieš ją formų tik tuomi, kad ji švelnesnė ir ant pažiūros nepanaši ant nelaisvės, nes žmogus tartum laisvasišrodo. Iš šitų tai priežasčių draugija persiskirė į dvi nelygias dalis, nelygias nei iš pusės ekonomiško, nei iš pusės dvasiško padėjimo, — taipgi nelygias ir pagal skaitlių. Tarp jų kasdien auga ir stojasi astresniu antagonizmas, kuris kaip kada pereina į atvirą kovą, žinoma, į kovą, labai nelygią del kovojančių pusių. Vaisiai tos kovos pakuolaik menki, o gyvenimas nestovi ant vietos; senos žaizdos negyja, nes vis dar be atmainos laikosi priežastys, kurios jas pagimdė; kas-syk dalykų padėjimas rodosi paojingesniu ir pradėjęs mislyti apie tai, kas gali buti nors artymesnėje ateigoje, negali nustumti nuo savės įpuolusią į galvą mislį, kad štai žmonės, ant kurių pečių visu svarumu remiasi šiandieninis gyvenimas, iki dugnei išgėrė kantrybės taurią, paliaus laikę uždėtą jiems sunkenybę ir į kapus nuneš viską, ką žmonija per ilgą istoriją su krauju ir prakaitu užkovojo. Iš tokio tai padėjimo ir išdygo šios gadynės draugijinis klausymas, kurio, bendruoliu yra ekonomiškas. Šitas riedo apie savastį, svarbiausią draugijinį ekonomišką institutą, nes nuo to, kaip įtaisyta savastis, priguli visas budas draugijinio gyvenimo.

Daug buvo rašyta apie šią dalyką, daug pažiūrų, prie jo prigulinčių, išreikšta, bet iki paskutiniam laikui dar mažai buvo išaiškinta da-gi svarbiausia pusė klausymo, t. y. tie principai, kurie gulst savasties prigimtyje, kaip drauginio instituto, ir kuriuos reikia turėti ant mislies, išrišant kokį nors klausymą apie savastį. Delto tai ir gali sutikti tokias diametrališkai priešingas pažiūras, kaip pažiūros individualistų ir komunistų. Anie jie savastį laiko už šventą daigtą, prieš kurį niekas negali pakelti rankos; žmogus, sako, kaip nori, taip ir gali vartoti savastį, nežiurint ant to, kokius daigtus ji apima; viešpatystė-gi ir draugija turi iš tolo stovėti ir nesi-kišti į ekonominę gyvenimą atskirų žmonių, nes kiekvienas pats geriau žino, ko jam reikia ir kaip naudingiaus vartoti savastį. Ant galo privatiška savastį jie laiko už amžiną, visurėsančią ir geriausią formą ekonominio gyvenimo. Komunistai-gi netik nesutinka ant kokių nors atmainų, kurios šiek-tiek atimtų nuo savasties absoliutišką būdą ir geriaus pritaikytą ją prie draugijos reikalų, bet reikalauja, kad ir privatiška savastis butu visai išnaikyta, nežiurint nei ant to, kad ji istoriškai susipynus su visa platuma drauginio gyvenimo, nei ant to, kad ji yra produktas visokių istoriškų ir vietinių priežasčių, nei galutinai ant to, kokią vietą užima visoki savasties skyriai draugijos gyvenime. Aišku, kad šitos nuomonės principijališkai priešingų nešiotojų drauginio mokslo neteisingos, ir tai paeina iš to, kad nei anie, nei šitie neišaiškino savasties prigimties ir neatrado tikro atramo ištyrinėjimuose, šiam dalykui pavestuose. Kodel jos neteisingos, tai bus matyt iš šio mano raštelio, jai tik man pasisėks nors nepilnai išaiškinti tai, kas čia priguli, ir sykiu išguldyti naujas pažiūras ant šito dalyko, kokias skelbia naujas mokslas. O vis tai bus atsakymu ant klausymo, koks pamatas savasties tiesos, arba pagal kokį principą turi but išrišami klausymai apie įtalpą savasties tiesos, jos platumą ir tai, turi ar ne raison d'être koks nors savasties skyrius dabartinėj' formoj', jai žiūrēt ant jo iš pusės visuomeniškų reikalų.

Joniškis.

(Toliaus bus).

Korespondencijos.

Daugelyj' vietų Kauno paviete varo slapta be akėžės arielką, labjausiai po krumus, kurią vadin karklyne, nes po karklynus ją varo. Toks bravaras vis pereina iš vietos į vietą, besislepdamas nuo policijos. Jaigu kur yra koks bankiets: krikštynos, svotba, šermens, tai ten atveža tokį bravariuką ir varo arielką, pastatę kelius vyrus su gelžinėms šakėms apie triobas sergėti.

Tautušiuose, Kauno pav., žinomuose iš dainų p. M. Jankaus („Štukaunos dainos“, kur yra aprašyta „Tautušių večerinka“), vėl buvo neštukaunos atsitikimas. P. R., pasidalinęs su savo brolais žemę ir gavęs iš dalies keturius valakus, nuvažiavęs į Petrapilį, įsimylėjo vieną gendrolio dukterį, kurios prašė, idant ji jį į savo lovą primtu. Toji tada tikt prižadėjo sutarti, jaigut jis jai duos vekselį ant 6000 rublių. Kaip ji tą vekselį gavo, tai su juom sugulė, o paskui vaiką sulaukė. Dabar jam pinigų ant išmokėjimo to vekselio neturint, ta jo milenka (mylimoji) pardavė iš taksos tą dvariuką, atimdama tuos pinigų už pardavimą savo vainikėlio. O tai galite matyti, per ką mūsų bajorai žusta!

P a k a u t u o s e, netoli Reseinių, gyvena vienas maskolius, kurį Lietuviškai Kreivap... vadin. Tas Kreivap... paršovė iš piktumo su revolveriu kelis žmones savo pusiuius ir už tat par laiką ištyrinėjimo pirm sudo tapo išvaditas į Reseinių kalinį. Po visus kalinius Maskolijoje yra toks budas, kad kaltinikai, ten sėdintieji reikalauja bankieto nuo šviežiai atėjusiųjų už garbę įėjimo į jų draugystę, o jaigut nekauna, tai aplupa gerokai. Vagys nuo biednų reikalauja ant bankieto 3—5 rublius, o nuo p. Kreivap... , kaipo tėviškainio didelio dvaro, pareikalavo šimto rublių, duodami jam laiko ant pristatimo pinigų 24 adinas, prižadėdami, negavę pinigų, lupti. Kreivap...nė, neturėdama ant to sykio tiek pinigų, lakstė po Reseinius, jų bejieškodama, idant išgelbėti vyrą nuo sumušimo. Vienok kad negavo pinigų ant suderėto laiko, vagys p. Kreiv. sukruvino, įkišo jo galvą į tą skylę, kur žmonės laukan eina, ištepė su... sakydami:

— Kad tu mums bankieto nepadarei; tai mes tav!

P a n e v e ž i s. Povilas Puzinas, kitąsyk maršalka pavieto ir didelis ponas, o paskui daugel našlių ir siratų sukrioždyjęs, 100,000 rublių iš Vaškų banko pavogęs, tapo nusuditas ant 13 metų į Irkutsko guberniją. Panevėžyje pasigarsino sudui, kad yra kantentas iš dekreto (nuosprendimo), kad savo kaštu važiuoja į vietą nusudijimo, nelankdamas pavasario. Iš tos priežasties, kad pats Puzins negalėjo turėti prie savęs pavogtų pinigų, padavė juos vienai moteriškei, su kuria paskui kalinyje apsivedė ir į kelias dienas po nusprendimo išvažiavo į Siberiją draugystėje kelių žandarų. Ot, ką daro mūsų ponai, netekę „mužikų“ ir bandžiavos! Kaip gylyiai užleidžia rankas į svetimas kišenes!

Iš Dorpatu mums rašo: Professorius Boudoin de Cdurtenay dabar laukia prisiunčiant iš velinonyčių melodijų, Juškevyčios surinktų lietuviškų dainų, kurias peržiūrėjęs jis siųs į Krokavą atspaudyti. Ponas Boudoin's stebisi, jogiai taip

maža lietuviška tauta turi tiek daug melodijų, nes turint 1800. Tas pats professorius I-ame semestre 1891 metų ketina skaityti lekeijas lietuviškos kalbos. Studentai Dorpato universiteto rengiasi įsteigti lietuvišką korporaciją.

Iš Naumiesčio pavieta, Suv. rėd. rašo: Tuos žmonelius, ką apskundė *) Jakaitis Lukšiuose, labai įkankino ponai žandarai ir prokuratoriai; buvo pasodinę kelintą į lastą, traukė ar penkias „slietvas“ — Lukšiuose, Šakiuose ir Sintautuose; dabar visus paleido, bet padarė štai ką: sušaukė visus į Naumiestį, parvežė fotografą ir nutraukė fotografijas nuo visų. Kam jiems reikėjo tų fotografijų, tai sunku įspėti. Vienok pasakoja taip. Prokuratoras Varšavos sudbučio (palatos) užsispyręs išrasti čion nusikaltimą prieš viešpatystę (hosudarstvennoje prestuplenije) ir sąkalbį prieš valdžią. Šitie (vietiniai sudžios), matydami tokius prastus žmones, praneša kitaip. Taigi neva dėl parodymo, kad tie žmoneliai per daug prasti ir per mažai suprantanti, kad galėtų padaryti sąkalbį su mislia nūgriauti valdžią — nutraukė nuo jų fotografijas ir nusiuntė prokuratoriui.

Iš Suvalkų rėdybos. Lietuvos merginos su dideliu dėkingumu sutink Naujus Metus: kad atidėkavoti Dievui už tai, kad sulaukė N. Metų, jos apdovanoja draugiją naujais sąnariis; tik tiek gaila, kad apdovanojusis, paskui vel rupinasi atimti tą savo dovaną. Apimtos gėdos ir baimės, norėdamos užslėpti nuo žmonių vaisių savo augštų, poetiškų svajojimų mislies ir jausmų, jos pasielgia ant galo per daug paprastai, proziškai: užsmangia, paskandina, užmuša tą vaisių ir numeta kur, arba atiduoda kianlėms suėsti. Pas kožną gyvą daigtą gašlumo syvai smagians vaikščioja po gyslas ir meilės jausmai smarkians reikalauja užganėdinimo pavasario laike, užtad nedvyvai, jaigu merginos tuomet lengvians pasiduoda ant melagingų, bet meilių žodžių šelmių-bernelių. Taigi meilės vaisiai pasirodo daugiausiai pirmuose mėnesinose naujų metų; bent sudžios — tyrinėtojai (sliedovateliai) Suvalkų rėdyboje provų apie nužudymą mergvaikių ir užslėpimą kuno pagimdytų negyvais daugiausiai turi sausyje, vasaryje. O tokių provų yra nemažai; Suvalkų apielinkės sude šitų provų skaitlių perviršina tiktai skaitliai provų apie kontrabandas, vagystas ir „zemskių“ išniekinimą. O ir dabar, pervaziuodamas per Vilkaviškį, girdėjau, kad Kibartuose mergina, pagimdžiusi negyvą, atidavė kiaulei suėsti, bet toji viena neįveikė, tai žmonės ir aptiko, o Pažerių dvare, netoli Vilkaviškio, kita mergina, pagimdžiusi gyvą, įkišo į puodą su pamazgomis.

*) Tai buvo pereitą vasarą, rėd.

Jauni vaikinai pas mus nežino, kaip praleisti atliekamą laiką, kurio pas juos daug, ir neturi kur padėti savo spėkų: apart paprastų darbų apie gaspadorystę, daugiaus jokio užsiėmimo neišsismislyja, senoviškus gražius žaidymus užmiršo arba turėjo mesti, verčiami tulų doros mokytojų, naujų-gi neišranda. O spėkų pas jaunus daug, kožnas vel žmogus, ipač-gi jauni, reikalauja pasilinksminimo ir kad nėra padoresnių pasilinksminimų, tai lieka tik valkiotis pakarėiamiais, girtuokliauti, lošti iš kvortų ir peštis; peštynėse randa jie gerą progą dėl suvartojimo atliekamų spėkų. Valkiodamiesi ir girtuokliandami, jie netiktai tarp savęs pešasi, gauna nuo jų ir senesni žmonės; negana to: ant peštynių nepasibaigia; ant arielkos reikia turėti pinigų, o iškur nuolat imsi, tai susimislyja atiminėti pinigų, pastoję kelią. Vis tai pasakoju apie tikrus atsitikimus, o ne išmislus, tiktai vietoje to, kad pasakoti 10-syk tą patį, išskaitant atskyrus atsakymus, aš primenu abelnai apie visus.

Vištytyje pats sumuše ir subadė su peilių savo pačią ir posunį; ta pora jau seni žmonės, labai neturtingi, gyvena su kitais tokiais neturteliais, taip kad vieną kambarį samdosi keturios šeimos — išviso apie 10 žmonių. Kokia priežastis buvo to sumušimo? Patys nukentėję, ir liudinikai tvirtino, kad jis vis žadėjo užmušti savo pačią delto, idant galėtu nieko neveikti ir turėti gerą valgį ir šiltą kambarį!

Laiszkas i redyste.

„Jau dešimts su viršum metų praėjo nuo mirimo kunigo Antano Juškevičiaus — to darbėtaus darbiniko ant tėvyniškos dirvos ir karšto mylėtojo tėvynės. Dalį jo raštų išdavė Jons Juškevičia, brolis kunigo Antano, ir nemažiaus trisus ir sveikatos padėjes ant tėvynės aukuro, jau penki metai ilsisi sykiu su broliu toli-toli nuo Lietuvos „žieminių gudų šalėlėj“. Bet ar mes, lietuviai, parodėme kuom-nors savo dėkingumą jiems už tiek rupesčių ir trisų, atlikų delei Lietuvos mūsų tėvynės?

Galima pasakyti, jog mes beveik užmiršome apie Juškevičius. Neperseniai dažinojau, jog da yra neišparduoti 500 egzempliorių dainų Kazanians išdavimo ir netoli šimtas egzempliorių „Svotbinių dainų“, nors jau giminė Juškevyčių numazino prekę iki minimum. „Svotbinės dainos“ kaustuoja be parsiantimo 2 rub., keturių-gi knių Kazanians išdavimo ši prekę: „Pirma kniga — antra laida“ — 50 kap., „Antra kniga“ — 1 rub. 50 kap., „Trečia kniga“ — 1 rub. 25 kap., „Svotbinė Rėda“ — 50 kap. Imantis sykiu 20 egzempliorių — nemoka už parsiantimą. Norintis turėti augščians paminėtas knigas tesikreipia pas našlę po Jonui Juškevyčiui, kurios ant rašas šjoks: Kazan. Felicija Marcianovna J. Juskevič, vdova učitelia III gimnazii. Sobacij peruelok d. N. 33. Tikiosi, jog šis mano atsisaukimas nenueis ant vėjo. Juk tiek turime intelligencijos svietiškos ir dvasiškos, tiek jaunomenės mūsų mokinasi gimnazijose Lietuvoje ir seminarijose visoj Rusijoje (Petraplyjeje, Vilniuje, Kaune, Seinuose, Plocke, Žitomieriu), jog galėtu išpirkti netik 500 egzempliorių, bet ir kelis tukstancius, jai tik norėtu. Apie vertę tų knių nemislyju čia rašyti, nes, man rodos, neatsiras tokio iš tarpo intelligentu, kuris tvirtitu, jog dėl pažinimo kalbos, tautos dvasios, ne yra neatbutinai reikalingu daiktu pažinimas tokio svarbaus skyriaus tautiškos poezijos, kokiu yra dainos. Atsimikim, tik ką sneka svetimtančiai apie mūsų dainas, ir kaip jie neatranda žodžių dėl jų pagyrimo. O mes ar ne susigėsim, ar ne pradėsim nors pusė tiek užsimti savo poezija, kaip ja užsiima ir myli svetimtančiai. Negalime šitame dalyke išsiteisiti baime vyresnybės, nes dainos Juškevyčių išduotos Rusijoje.

Zodyno kun. Antano Juškevičiaus, apie kurį buvo minėta „Šviesoje“, išėjo da tik viena balsė A.

Malonėčiau taipogi gauti atsakymą (per laikraštį „Varpa“ „U.“ kas dedasi su žodynu kun. Miežinio. Antanulis.

Politika.

Pasibaigus seniems metams, pažiūrėsime svarbesnių atsitikimų politiskam gyvenime didesnių Europos viešpatysčių. Pradėsime nuo Vokietijos. Nieko nepridedant gali pasakyti, kad akys apšviesto svieto nesykį buvo nukreiptos ant Vokietijos, kad čionai per trumpą laiką perėjo svarbus atsitikimai, kurie dėjų istorijoje užims nepaskutinę vietą. Pirmiausiai reikia paminėti atsitikusį kovo 8 dieną atstatymą Bismark'o nuo urėdo viešpatystės kanclerio, padariusį didesnį įspudį, nekaip numetimas kokios nors dinastijos. Viešpatystės vyras, per trisdešimt metų tarnavęs ant augščiausių urėdų, kuris sutvėrė Vokietijos ir Prūsų didybę ir galybę, kuris garbės vainiku apipuošė Gogencolėrnų dinastiją, turėjo nusileisti prieš jauną Impėratorių, pilną energijos, gyvumo ir trokštančio kiekvienam dalyke parodyti savo neprigulėjimą. Bet, apart asabiškų priežasčių, paeinančių iš budo dviejų politiskų vadų, ir čia, kaip kiekvienam atsitikime gyvenimo, parodė savo veiklumą medegiški ir doriški faktoriai draugijos gyvenimo, o tai prietikiai jo prie social-demokratų partijos ir tiesdavystės apie darbą. Vienuoliką metų su viršum Bismark'is kovojo su social-demokratais su pagelba įrankių, visai nekonstitucionališko budo, sutverdamas, su pagelba pritarėjų, įstatymus, kurie buvo pritaikinami tikiai prie social-demokratų. Rinkimai į reichstagą 8 tą vasario parodė, kad draugija nepagiria politikos išskirtų pragumų. Priesinimasis Bismark'io socialiskai reformai dar labjaus nesuprantamas, nes jį teisingai gali vaditi sutvertuju tiesdavystės apie dabinius ir Vilhelmas tikiai toliaus veda pradėta jo darbą. Bismark'io idėjos atsiliepė reskriptuose Vilhelmo, išduotuose sausio mėnesyje, kurie didelį įspaudį padarė visoje Europoje. Įspaudis tas buvo dar didesnis, kada, kelioms nedėliams vėliaus potam, Berlyne buvo susaukta konferencija delegatų Europos viešpatysčių dėl apsvarstymo klausimų reformos tiesdavystės apie darbą. Iniciatyva Vokietijos šitam dalyke teisingai daro jai garbę, nes, nežiurint ant rezultatų, viens pakėlimas klausymo socialiskos reformos ant susirinkimo pasiuntinių viešpatysčių, gali išsaukti labjaus rupestingą atsinesimą viešpatysčių prie likimo milijonų žmonių, vaitojančių kovoje už buvį, ir paskubįti išrišiną klausymo apie prietikus kapitalizmo ir darbo. — Atsitraukus Bismark'iuui nuo politiskos arėnos, vidurinis Vokietijos gyvenimas įstojo į naują kelią. Tarpo valdzios ir tautos pasiuntinių užstojo prietikiai, labjaus atsakanti konstitucionaliskam gyvenimui, nės parlamentas iš arėnos, ant kuriuos Bismark'is abelnai rodydavo tikiai aštrumą savo liežiuvio, pavirto į įtaisą, kurioje valdzia ir tauta teiraujasi apie visatinius reikalus. Kaip ant apsiereiskimų naujo palinkimo viduriniam gyvenime, reikia nurodyti ant reformos mokesčių nuo pelno, autorium kurios yra naujas finansų ministeris — Mikkeli'is; toliaus, ant numetimo skirtinų įstatymų prieš socialistus; ant galo tokiu jau apsiereiskimu naujo palinkimo reikia skaityti projektą reformos kliasiskų gimnazijų, kuris, išskyrus nekurias smulkmeas ir individualiskas pažiuras Vilhelmo, apreiskia gryną supratimą apšvietimo.

Del politisko gyvenimo Anglijos pereiti metai turi didelę svarbą. Išlygos vidurinės politikos ir padėjimas politiskų partijų taip persimaino, kad 1891 metai prasideda tarp išlygų, visai priesingų toms, ką buvo pradžioje pereitų metų. Parlamento sesija atsidengė išlygose, gerose del opozicijos. Byla Parnell'o su „Times“ nužemimo valdzia draugijos akise ir opozicija pradėjo laimėti kovą po kovai. Projektai, paduoti valdzios aut nusprendimo parlamento, kaip tai: pro-

jektas išpirkimo žemės Irlandijoje, projektas nekurių atmainų, dalytinių pardavimo gėrymų, ir projektas reformas dešimtinio mokesčio Vallise datyrė tikro fisco parlamente ir visa sesija, iš pusės tiesdavystės, jokios naudos neatnešė. Vis tai siulė opozicijai artymoje ataigoje laiminga pasisekimą. Bet... laikai persimainė. Sztai kyla nauji atsitikimai, kurių nieks nesitikėjo ir kurie visai permainė politiską stovį partijų. Byla Parnell'o su o' Ši pakelia nesutikimą tarpo jo ir Gladston'o; prasideda abipusinė kritiką siekių, kurių nori datirti liberalai ir parnellistai; Gladston'o pasekėjai atsiskiria nuo parnellistų; tarpo paskutinių taip-gi kyla nesutikimas: daugumas atsisako nuo Parnell'o, kaip vado partijos, ir ant jo vietos renka Mak-Karti. Tokiu budu ant galo pagalios opozicija visai suiro; sykiu persimainė taip-gi padėjimas klausumų, kuriuos opozicija stengėse išrišti, tarp kitų ir klausymo apie agrarišką rėformą Irlandijoje; išrišimas jų atsitraukia į tolymą ateigą. Juo menkesnė pasidarė opozicija, juo tvirėciaus savę jaus valdzia ir Salisbury ministėrija, kuri taip silpnai stovėjo paskutinį laiką, dabar gali džiaugtis, kad dienos jos gyvenimo pailgijos.

Francuzija pereitus metus džiaugėsi vidurinėje politiskoje tokiu ramumu, kokio nelabai tankiai ji sulaukia. Svarbiausiu atsitikimu politisko gyvenimo yra pilnas pergalejimas priesinikų republikos — bulanzistų ir susidrutinimas republikanisko valdymo. Paskutinį smugį bulanzistai gavo per rinkimus balandžio mėnesyje į Paryžiaus municipalitėtą, o gegužės mėnesyje buvo paleistas bulanzistų komitėtas ir Boulanger atsisakė nuo agitacijos prieš republiką. Bet ant to nesustojo irimas bulanzistų partijos ir republika toliaus ėjo drutyn. Nekurie monarchistai ir bonapartistai, matydaminė pasisekimą Boulanger užmanymų, atsisakė nuo politikos absolutiskos opozicijos ir nuo savo siekių atgaviti kokį nors buvusį valdymo budą; sykiu-gi išreiskė norą pereiti ant pusės republikos. Tarpo dvasiškos luomos taip-gi apsiereiskė naujas kilimas, parodantis palinkimą nors dalies kunjigijos ant pusės republikaniskų idėjų. Viskupas Lavizėri atvirai išreiskė, kad jis ištikro pripažįsta republikiską valdymą ir ėšas tos nuomonės, jog šita forma valdymo neturi nieko priesingo bažnyčios siekiams. Jo nuomonės buvo oficialiskai patvirtijos kardinolo Rampolla. — Vidurinėje politiskoje viršus prigulėjo vidutiniai — konservatyviškiems rėpublikanams ir delto ji buvo konservatyviska. Iš svarbesnių atsitikimų vidurinės politikos reikia nurodyti ant užsiėmimo valdzios darbinikų klausumu. Nors ikišiol dar neišdavė jokių naujų įstatymų, turinčių už sieki sutaikyti darbinikų reikalus su reikalavymais kapitalizmo, vienok reikia tikėtis, kad medega del išrišimo klausymo, kurią valdzia surinko pereitus metus, nedings dykai.

Austrijai pereiti metai neatnešė nieko raminancio. Nesusimazino sunkios išlygos politisko gyvenimo, prigulinėcios nuo įvairumo tautų, iš kurių susideda viešpatystė. Kova mažų tautų už nepriegulmę su vokiška nei truputį nesusimazino. Užmanymas sutaikyti čekus su vokiečiais, prie kurio iš dalies prisidėjo taip-gi ir valdzia, jokių rezultatų neatnešė delto, kad sulygimas, padarytas Vienoje pradžioje pereitų metų, ant kurio pamato turėjo susitaikyti čekai su vokiečiais, kreipėsi daugiau ant naudos vokiečių, nekaip čekų. Nepasisekimas suardė beveik senųjų čekų partiją, kurios delegatai padarė Vienoje sulykimą su vokiečiais; tuom kart-gi augstyn pašoko partija jaunųjų čekų, kuri priesinosi minėtam sulygimui. Apart čekų, už tautiską nepriegulmę kovoja taip-gi slovincai, rusinai ir valakai, Tirolėje. —

M. Joniškis.

Piemenēlis.

Ma-žas pie-me-nē-lis di-dis varg-die-nē-lis, Ne-gau-na sau vie-tos žie-mą na-ba-gē-lis. Nieks prie sta-lo
ne-so-di-na, tan-kiai ba-das pri-ma-ri-na. Kas gal ap-sa-ky-ti, kaip sa-vē mai-ty-ti!

Iš kaimo į kaimo per sniegą puškuoja,
Visas apšarmojęs, jau ką-tik kvėpuoja,
Ašaros per veidus krinta,
Beveik kasdien vėju mintą.
Kas gal apsakoti,
Kaip savę maityti.

Greičiau, Dievulėli, duokie vasarėlę,
Aš linksmai ganyčiau žmonių kaimenėlę
Gausiu valgį, drapanėlę,
Algos gražią sermėgėlę,
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti!

Jau giedri saulelė skaisčiai žiburiuoja,
Ant šiltos žemelės vejėlė žaliuoja,
O stonioj' briginiai žvengia
Padkavomis į grindis dengia;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti!

Baubdami jauteliai ragais žemę ardo,
Viežlivi žirgeliai dirvą trempia, spardo.
Tėn versiuokai roglinėja,
Čia ėriukai šokinėja;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Sugula karvelės, atrajėli kramto,
Gagena žaselės ant upelio kranto.
Po sparnais tupi žąsiukai
Tu, lu, lu, lu, mažiuliukai;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Garnys parkeliauęs lizdą sau dabina,
Medžiu šakas pina ir linksmai kalina.
Brėkstant gieda veveršėlis,
Kad pabustu artojėlis;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Pempė sveikdama, klausia, ar da gyvi,
Džiaugiasi lankomis, ką geltonai žydi.
Kielės siupso parugėse,
Kregždės plezda padangėse;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Gegutė kukuoja vyšnelių sodelyj'
Lakštingala grandžiai žaliajam gojelyj'-
Nakti kviečiuos putpelukė
Putpuluoja vienuliukė;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Toli kur už kalno debesis dūdena.
Piemuo kaimenėlę artin namų gena.
Smarkus lytus, kad neplaktu,
Viskas į tvartus sukaktu;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Aš labai daboju visus gyvulėlius,
Kad neitu iškadan į gražius javelius,
Šoku trepsiu aplink šoku
Per tai niekad ne užmiegu;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Manę gaspadorius giria prieš šeimyną,
O gera dėdienė tankiai palepina,
Tardama: „kad mums patiksi,
Tai ant kito meto liksi.“
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma ganyti.

Atėjo beganant žiemuzė šaltoji,
Paliko ant vietos dėdienė geroji,
Liepė man mažiuką supti
Bulves skusti, gručkus lupti;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma čia buti.

Likęs ant tos vietos Viešpatį garbinu
Šaunius gaspadorius prie žmonių šlovinu,
Ir mažiuką lopšyį supu,
Bulves skutu, gručkus lupu;
Kas gal apsakoti,
Kaip linksma čia buti.

Merk.

Gromatnyezia.

Ponui A. Skurialai. Ant klaidingo savo numanymo apie patrijotizmą ir kosmopolitizmą Tamista gali rasti atsakymą „Lietuviškame Balse“, straipsnyje vardu bene tiktai „Patrijotizmas ir kosmopolitizmas“. O ką apie pakvietimą į sądarbinikus p. S., tai Tamista ir čion klysti, mislydams, jog p. S. gali pripildyti skiltis visų laikraščių. Literatura nė žodynas dar neišėjo. Antras arkušas korektūros jau antras mėnuo guli pas vieną filioligą M—joje, kurs sukritikavojes Miežinio Gramatiką, tur but, žodynui visai nenor duot pasirodyti. Dyvinai išrodo Tamstos laiškas, kuriame vienoje vietoje reikalauji patrijotiško elektrizavojimo, o kitoje vel pasiduodi kosmopolitiškai apatijai!
P. Kapsui. Rankraščius gavome.

P. Draugaičiui. Tamstos „Filantropija“ pasibaigia šiais žodžiais „... atsiduotu savo pašaukimui“.
Lietuvnįkui. Atsiņsk Tamista savo, Abėcėlą. Pa-
žiūrėsim.

Rėdystė „Varpo“ bei „Ukiniko“ visai neteko rankraščių, delto meldžia pp. Rašėjų, idant butu tokie malonus neatidėlioti ant ilgiau, bet kuograičiausiai parašyti ir prisiųsti, kas ką yra apsiėmęs; o kad ir daugiau medegos parupjįsit, tai ir nieko nekenks.